26th Latin Summer School

13th-17th JANUARY 2020

Eastern Avenue Building, University of Sydney

Level 4ii

Instructor: Elizabeth Minchin

Latin Summer School 2020

Level 4: The world of Pliny the Younger

Gaius Plinius Caecilius Secundus (61--c.112 AD) was a wealthy landowner from the prosperous region of Como, in northern Italy. He was brought up by his adoptive uncle, Gaius Plinius Secundus (Pliny the Elder). The Younger Pliny studied rhetoric with Quintilian in Rome. He subsequently spent a year (c. 81 AD) in Syria, on the staff of a Syrian legion, then returned to Rome, where he entered the Senate in the later 80s, thanks to the support of family friends. He practised in the civil courts almost all his life, specializing in inheritance law. He also conducted several prosecutions in the Senate of provincial governors charged with extortion. Pliny became a *praetor* in 93, a *consul* in 100, and *curator aluei Tiberis* in c. 104-106). He was sent by Trajan as *legatus Augusti*, as governor of Bithynia, where he is thought to have died in office (c. 112). Indeed, the tenth book in his collection of letters is devoted to his correspondence with Trajan, both Pliny's letters to the emperor and the emperor's replies (on building aqueducts, dealing with Christians, of the status of foundlings). This is an extraordinary set of documents, which throws light on provincial administration (but we will not be reading any of them this week).

Pliny published collections of his letters between c. 99 and 109 at irregular intervals. Some letters comment on everyday affairs, some are personal, some are judicial or political. All are formal in style, carefully crafted with rhetorical principles in mind, and, as befits their formality, limited to one topic only. These letters are unlike those of Cicero—and that contrast might be a topic that we will discuss. According to Sherwin-White, Pliny has created a new form of literature, which offers a picture of his times, from his privileged perspective, with a moral element. In this week's meetings we will sample and assess this 'new' form.

Commentaries, translations, and a modest reading list

Commentaries and translations

The best commentary is that of A.N. Sherwin-White, *The Letters of Pliny: An Historical and Social Commentary* (OUP, 1966). Sherwin-White also produced a school edition (*Fifty Letters of Pliny* (OUP 1969) which may get you off to a good start: I now find that I have selected only four of his fifty: 1.15, 3.19, and 9.6 (all, happily, prescribed for Monday!) and 3.21 (for Thursday).

A standard, very readable, translation is that of Betty Radice, *The Letters of the Younger Pliny* (Penguin, 1963). Her translations appear also in 2 vols in the Loeb Classical Library series. But see also the useful Oxford World's Classics translation by P.G. Walsh (*Pliny the Younger: Complete Letters* [OUP, 2009]).

Further Reading

For preliminary reading you might look at:

Gibson, R.K. and R. Morello, *Reading the Letters of Pliny the Younger: An Introduction* (CUP, 2012).

Gibson, R.K., 'Pliny and the Art of (In)offensive Self-Praise', *Arethusa* 36.2 (2003) 235-254 (this issue of *Arethusa* is devoted to Pliny. There are other articles in here that you might like to read as well!

Hoffer, S. *The Anxieties of Pliny the Younger* (American Philological Association, 1999).

Winsbury, R., *Pliny the Younger: A Life in Roman Letters* (Bloomsbury, 2014): recommended.

The prescription

Each day we shall read a range of Pliny's letters that reflect on his life--as a man of property, comfortably off, and as a man of sensibility and refinement—and the world he inhabits. The text itself is the text of R.A.B. Mynors' Oxford Classical Text (1963): *C. Plini Caecili Secundi epistularum libri decem*.

Monday: *Pliny as a man of property, and as he wants the world to see him*

3.19 (read only lines 1-18 and the last seven lines)
9.6
1.15 (66 lines)

Tuesday: *Pliny's world: the life-cycle and death*

5.16
4.21
8.23 (lines 1-14, rest in English) (64 lines)

Wednesday: *Pliny as a man of letters*

8.19
9.2
7.4 (1-17 only; rest in English)
4.20 (54 lines)

Thursday: *Pliny as a man of feeling, a caring master, and a benefactor*

6.14 (and cf. also 6.7 and 7.5, in English)
6.3
8.10
3.21 (69 lines)

Friday: *Pliny's own experiences of the eruption of Vesuvius)*

6.20 (read in English lines hi suum casum . . . credidisse)

(69 lines)

Elizabeth Minchin
Centre for Classical Studies, ANU

XIX

C. PLINIVS CALVISIO RVFO SVO S.

1 Adsumo te in consilium rei familiaris, ut soleo. Praedia
agris meis uicina atque etiam inserta uenalia sunt. In his me
2 multa sollicitant, aliqua nec minora deterrent. Sollicitat
primum ipsa pulchritudo iungendi; deinde, quod non minus
utile quam uoluptuosum, posse utraque eadem opera eodem
uiatico inuisere, sub eodem procuratore ac paene isdem
actoribus habere, unam uillam colere et ornare, alteram
3 tantum tueri. Inest huic computationi sumptus supellectilis,
sumptus atriensium topiariorum fabrorum atque etiam
uenatorii instrumenti; quae plurimum refert unum in locum
4 conferas an in diuersa dispergas. Contra uereor ne sit in-
cautum, rem tam magnam isdem tempestatibus isdem casi-
bus subdere; tutius uidetur incerta fortunae possessionum
uarietatibus experiri. Habet etiam multum iucunditatis soli
5 caelique mutatio, ipsaque illa peregrinatio inter sua. Iam,
quod deliberationis nostrae caput est, agri sunt fertiles
pingues aquosi; constant campis uineis siluis, quae materiam
6 et ex ea reditum sicut modicum ita statum praestant. Sed
haec felicitas terrae imbecillis cultoribus fatigatur. Nam
possessor prior saepius uendidit pignora, et dum reliqua
colonorum minuit ad tempus, uires in posterum exhausit,
7 quarum defectione rursus reliqua creuerunt. Sunt ergo in-
struendi, eo pluris quod frugi, mancipiis; nam nec ipse
usquam uinctos habeo nec ibi quisquam. Superest ut scias

2 Rufo *F*, *om.* $\alpha B\gamma$; Ad Caluisium Rufum *in indice II* (*unde et B*) 10–11 sup. sumptus $\alpha\beta$, *om.* γ 14 isdem casibus $\beta\gamma$, *om.* α 17 iam quod $\alpha\beta$: quod iam γ 19 materiam $\alpha\beta$: -riae γ 20 et ex ea β: ex ea α, *om.* γ statum $\alpha\gamma$: statutum (*ut uidetur*) β 23 posterum $\beta\gamma$: postremum α 24 quarum $\beta\gamma$: quorum α creuerunt $\alpha\beta$: -rint γ 25 pluris $\alpha\gamma$: plures β 26 usquam $\alpha\beta$: unquam γ

① MONDAY

quanti uideantur posse emi. Sestertio triciens, non quia non
aliquando quinquagiens fuerint, uerum et hac penuria colo-
norum et communi temporis iniquitate ut reditus agrorum
sic etiam pretium retro abiit. Quaeris an hoc ipsum triciens 8
facile colligere possimus. Sum quidem prope totus in praediis,
aliquid tamen fenero, nec molestum erit mutuari; accipiam
a socru, cuius arca non secus ac mea utor. Proinde hoc te non 9
moueat, si cetera non refragantur, quae uelim quam dili-
gentissime examines. Nam cum in omnibus rebus tum in
disponendis facultatibus plurimum tibi et usus et prouiden-
tiae superest. Vale.

XX

C. PLINIVS MAESIO MAXIMO SVO S.

Meministine te saepe legisse, quantas contentiones exci- 1
tarit lex tabellaria, quantumque ipsi latori uel gloriae uel
reprehensionis attulerit? At nunc in senatu sine ulla dis- 2
sensione hoc idem ut optimum placuit: omnes comitiorum
die tabellas postulauerunt. Excesseramus sane manifestis illis 3
apertisque suffragiis licentiam contionum. Non tempus lo-
quendi, non tacendi modestia, non denique sedendi dignitas
custodiebatur. Magni undique dissonique clamores, procur- 4
rebant omnes cum suis candidatis, multa agmina in medio
multique circuli et indecora confusio; adeo desciueramus a
consuetudine parentum, apud quos omnia disposita mo-
derata tranquilla maiestatem loci pudoremque retinebant.
Supersunt senes ex quibus audire soleo hunc ordinem comiti- 5
orum: citato nomine candidati silentium summum; dicebat

4 abiit α: habiit β: auit γ 6 fenero *M*: f(a)enore $V\beta\gamma$ 7 ac mea utor $\alpha\gamma$: hac me auctor β 13 Mesio *F*, *om.* $\alpha B\gamma$; Ad Maesium Maximum *in indice II* (*unde et B*) 16 at $\beta\gamma$: ad α 20 non (*prius*) $\beta\gamma$: nec *V*, nec non *M* sedendi $\alpha\gamma$: -enti β 23 multique $\beta\gamma$: -taque α

3 famam consequuntur. A quo uitio tu longe recessisti, scio, sed temperare mihi non possum quominus laudem similis monenti, quod eum modum tenes ut discrimina ordinum dignitatumque custodias; quae si confusa turbata permixta sunt, nihil est ipsa aequalitate inaequalius. Vale.

VI

C. PLINIVS CALVISIO SVO S.

1 Omne hoc tempus inter pugillares ac libellos iucundissima quiete transmisi. 'Quemadmodum' inquis 'in urbe potuisti?' Circenses erant, quo genere spectaculi ne leuissime quidem teneor. Nihil nouum nihil uarium, nihil quod non semel **2** spectasse sufficiat. Quo magis miror tot milia uirorum tam pueriliter identidem cupere currentes equos, insistentes curribus homines uidere. Si tamen aut uelocitate equorum aut hominum arte traherentur, esset ratio non nulla; nunc fauent panno pannum amant, et si in ipso cursu medioque certamine hic color illuc ille huc transferatur, studium fauorque transibit, et repente agitatores illos equos illos, quos procul nosci**3**tant, quorum clamitant nomina relinquent. Tanta gratia tanta auctoritas in una uilissima tunica, mitto apud uulgus, quod uilius tunica, sed apud quosdam graues homines; quos ego cum recordor, in re inani frigida adsidua, tam insatiabiliter desidere, capio aliquam uoluptatem, quod hac uolu**4**ptate non capior. Ac per hos dies libentissime otium meum in litteris colloco, quos alii otiosissimis occupationibus perdunt. Vale.

4 turbata *Ma*: et *γ* sunt *Mγ*: sint *a* 5 ipsa aeq. *Ma*: aeq. ipsa *γ* 8 iucundissima *Mθ*: iucundum *γ* 13 cupere *Mθ(q)*, *om. γ* currentes . . . insistentes *M*: -tis . . . -tis *γ* 14 aut (*prius*) *Mθ*, *om. γ* 15 esset *Mθ*: esiet *γ* 16 medioque *Mθ*: mediocri *γ* 19 relinquent *γ*: -quunt *M* 21 tunica sed *Mθ*: t. est sed *a*: tunicas et *γ* 24 capior *M*: capiar *γ* hos *γ*: hoc *M* meum *γ*, *om. M*

VII

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Aedificare te scribis. Bene est, inueni patrocinium; aedifico **1** enim iam ratione quia tecum. Nam hoc quoque non dissimile quod ad mare tu, ego ad Larium lacum. Huius in litore plures **2** meae uillae, sed duae maxime ut delectant ita exercent. Altera imposita saxis more Baiano lacum prospicit, altera **3** aeque more Baiano lacum tangit. Itaque illam tragoediam, hanc adpellare comoediam soleo, illam quod quasi cothurnis, hanc quod quasi socculis sustinetur. Sua utrique amoenitas, et utraque possidenti ipsa diuersitate iucundior. Haec lacu **4** propius, illa latius utitur; haec unum sinum molli curuamine amplectitur, illa editissimo dorso duos dirimit; illic recta gestatio longo limite super litus extenditur, hic spatiosissimo xysto leuiter inflectitur; illa fluctus non sentit haec frangit; ex illa possis despicere piscantes, ex hac ipse piscari, hamumque de cubiculo ac paene etiam de lectulo ut e naucula iacere. Hae mihi causae utrique quae desunt adstruendi ob ea quae supersunt. Etsi quid ego rationem tibi? apud quem pro **5** ratione erit idem facere. Vale.

VIII

C. PLINIVS AVGVRINO SVO S.

Si laudatus a te laudare te coepero, uereor ne non tam pro- **1** ferre iudicium meum quam referre gratiam uidear. Sed licet

3 te *γ*: ut *M* 4 nam *Ma*, *om. γ* 6 meae uillae (*quod numeris satis facit*) *γ*: uillae meae *Ma* maxime ut *M*: ut maxime *γ* 7 baiano *Mθ*: baitano *γ* (*idem infra*) prospicit . . . lacum *γ*, *om. M* 8 aeque *ed. Veneta an. 1492 et a*: neque *γ* (*unde* quoque *θ*) 9 cothurnis . . . quasi *γ*, *om. M* 10 socculis *Mθ*: oculis *γ* 11 utraque possidenti *Mθ*: utranque possidentis *γ* 12 unum sinum *Mθ*: illum unum *γ* 13 illa edit. *Mθ*: ille dit. *γ* duos dirimit *Mθ*: diripuit *γ* illic *Mγ*: hic (*an e coniectura?*) *θ* recta *Mθ*: retia *γ* 14 limite *Mθ*: mitte *uel aliquid simile γ* hic (illic *θ*) . . . inflectitur *Mθ*, *om. γ* 17 de (*prius*) *M*: e *γ* de (*alterum*) *M*, *om. γ* 18 utrique quae *γ*: utique *M* 19 etsi *γ*: et *M*: sed *θ* 22 Augurino *Ma*: Auguri *γ*

tiam meam exhortationibus fouerit, quibus etiam laudibus ut
2 laudandus uiderer effecerit. Nihil est quod a te mandari mihi
aut maius aut gratius, nihil quod honestius a me suscipi
possit, quam ut eligam iuuenem, ex quo nasci nepotes Aru-
3 leno Rustico deceat. Qui quidem diu quaerendus fuisset, nisi
paratus et quasi prouisus esset Minicius Acilianus, qui me ut
iuuenis iuuenem (est enim minor pauculis annis) familiaris-
4 sime diligit, reueretur ut senem. Nam ita formari a me et
institui cupit, ut ego a uobis solebam. Patria est ei Brixia, ex
illa nostra Italia quae multum adhuc uerecundiae frugalitatis,
5 atque etiam rusticitatis antiquae, retinet ac seruat. Pater
Minicius Macrinus, equestris ordinis princeps, quia nihil
altius uoluit; adlectus enim a diuo Vespasiano inter praetorios
honestam quietem huic nostrae—ambitioni dicam an digni-
6 tati?—constantissime praetulit. Habet auiam maternam Ser-
ranam Proculam e municipio Patauio. Nosti loci mores:
Serrana tamen Patauinis quoque seueritatis exemplum est.
Contigit et auunculus ei P. Acilius grauitate prudentia fide
prope singulari. In summa nihil erit in domo tota, quod non
7 tibi tamquam in tua placeat. Aciliano uero ipsi plurimum
uigoris industriae, quamquam in maxima uerecundia. Quae-
sturam tribunatum praeturam honestissime percucurrit, ac
8 iam pro se tibi necessitatem ambiendi remisit. Est illi facies
liberalis, multo sanguine multo rubore suffusa, est ingenua
totius corporis pulchritudo et quidam senatorius decor.
Quae ego nequaquam arbitror neglegenda; debet enim hoc

1 ut laud. uid. effecerit αβ: laud. affecerit γ 3 gratius αβ: satius γ 4 Aruleno α: -lino γ: Auruleno β 5 qui αβ: et γ 6 Minicius (Mun- *V*) α: Milicius Aemilianus β: Minutius γ 8 formari a me et αβ: a me γ 9 ex β: et αγ 11 atque et. rust. αγ, *om.* β 12 Minicius α: Minutius γ: nimius β Macrinus αβ, *om.* γ 13 enim αβ, *om.* γ 16 Proculam e αβ: procul a me γ Patauio αβ: -uino γ 17 Patauinis αβ: -uis γ 21 industriae αβ: -iam γ 24 rubore βγ: robore α

castitati puellarum quasi praemium dari. Nescio an adiciam 9
esse patri eius amplas facultates. Nam cum imaginor uos quibus
quaerimus generum, silendum de facultatibus puto; cum
publicos mores atque etiam leges ciuitatis intueor, quae uel
in primis census hominum spectandos arbitrantur, ne id
quidem praetereundum uidetur. Et sane de posteris et his
pluribus cogitanti, hic quoque in condicionibus deligendis
ponendus est calculus. Tu fortasse me putes indulsisse amori 10
meo, supraque ista quam res patitur sustulisse. At ego fide
mea spondeo futurum ut omnia longe ampliora quam a me
praedicantur inuenias. Diligo quidem adulescentem ardentis-
sime sicut meretur; sed hoc ipsum amantis est, non onerare
eum laudibus. Vale.

XV

C. PLINIVS SEPTICIO CLARO SVO S.

Heus tu! promittis ad cenam, nec uenis? Dicitur ius: ad 1
assem impendium reddes, nec id modicum. Paratae erant 2
lactucae singulae, cochleae ternae, oua bina, halica cum mulso
et niue (nam hanc quoque computabis, immo hanc in primis
quae perit in ferculo), oliuae betacei cucurbitae bulbi, alia
mille non minus lauta. Audisses comoedos uel lectorem uel
lyristen uel (quae mea liberalitas) omnes. At tu apud nescio 3
quem ostrea uuluas echinos Gaditanas maluisti. Dabis poenas,
non dico quas. Dure fecisti: inuidisti, nescio an tibi, certe
mihi, sed tamen et tibi. Quantum nos lusissemus risissemus

2 imaginor uos αβ: imaginosum os (*ut uidetur*) γ 7 hic αβ: his γ 10 ut αγ, *om.* β 11 inuenias αβ: -io γ 15 Claro β, *om.* αγ 16 ad assem αβ: adesse γ 19 hanc (*prius*) αγ: haec β 20 perit βγ: periit α oliuae betacei (-ci γ) αγ: oliuo laebeta β 21 mille non minus αβ: non minus mile γ comoedos α: comoedo (-dum *F*) β: comedes γ 22 omnes αγ: -nis β at βγ: ad α 23 Caditanas γ: Gaditana α: -nos (*ut uid.*) β 24 certe αβ: certe an γ 25 nos lusissemus αβ: uoluissemus γ

(4)

MONDAY (1.15 contd)

4 studuissemus! Potes adparatius cenare apud multos, nusquam
hilarius simplicius incautius. In summa experire, et nisi postea
te aliis potius excusaueris, mihi semper excusa. Vale.

XVI

C. PLINIVS ERVCIO SVO S.

1 Amabam Pompeium Saturninum (hunc dico nostrum) lauda-
bamque eius ingenium, etiam antequam scirem, quam uarium
quam flexibile quam multiplex esset; nunc uero totum me
2 tenet habet possidet. Audiui causas agentem acriter et arden-
ter, nec minus polite et ornate, siue meditata siue subita pro-
ferret. Adsunt aptae crebraeque sententiae, grauis et decora
constructio, sonantia uerba et antiqua. Omnia haec mire pla-
cent cum impetu quodam et flumine peruehuntur, placent si
3 retractentur. Senties quod ego, cum orationes eius in manus
sumpseris, quas facile cuilibet ueterum, quorum est aemulus,
4 comparabis. Idem tamen in historia magis satisfaciet uel
breuitate uel luce uel suauitate uel splendore etiam et subli-
mitate narrandi. Nam in contionibus eadem quae in orationi-
bus uis est, pressior tantum et circumscriptior et adductior.
5 Praeterea facit uersus, quales Catullus meus aut Caluus, re
uera quales Catullus aut Caluus. Quantum illis leporis dulce-
dinis amaritudinis amoris! inserit sane, sed data opera, molli-
bus leuibusque duriusculos quosdam; et hoc quasi Catullus
6 aut Caluus. Legit mihi nuper epistulas; uxoris esse dicebat.

1 studuissemus $\alpha\gamma$, *om.* β potes potes γ nusquam $\alpha\gamma$: numquam β
2 incautius $\alpha\beta$: cautius γ 3 te $\alpha\beta$, *om.* γ excusa $\alpha\beta$: excuses γ
5 Erucio] *alterum nomen non, ut alibi, seruat* β 8 sqq. uero . . . dixisse
cum ede- (i 20. 7) $\beta\gamma$, *om.* α 9 possidet β: -etque γ audiui *a*: audii
β: audi quasdam γ 10 nec β: non γ 11 aptae β: acutae γ
16 magis β: tibi magis γ 17 uel suauitate β, *om.* γ 18 eadem
quae in or. uis γ: idem qui in or. suis β 20 meus . . . Catullus γ,
om. β 21 illis leporis -nis -nis -ris β: ille lepores -nes -nes -res γ
22 mollibus leuibusque γ: mollius leuiusque β

Plautum uel Terentium metro solutum legi credidi. Quae
siue uxoris sunt ut adfirmat, siue ipsius ut negat, pari gloria
dignus, qui aut illa componat, aut uxorem quam uirginem
accepit, tam doctam politamque reddiderit. Est ergo mecum 7
per diem totum; eundem antequam scribam, eundem cum
scripsi, eundem etiam cum remittor, non tamquam eundem
lego. Quod te quoque ut facias et hortor et moneo; neque 8
enim debet operibus eius obesse quod uiuit. An si inter eos
quos numquam uidimus floruisset, non solum libros eius
uerum etiam imagines conquireremus, eiusdem nunc honor
praesentis et gratia quasi satietate languescit? At hoc prauum 9
malignumque est, non admirari hominem admiratione di-
gnissimum, quia uidere adloqui audire complecti, nec laudare
tantum uerum etiam amare contingit. Vale.

XVII

C. PLINIVS CORNELIO TITIANO SVO S.

Est adhuc curae hominibus fides et officium, sunt qui 1
defunctorum quoque amicos agant. Titinius Capito ab im-
peratore nostro impetrauit, ut sibi liceret statuam L. Silani
in foro ponere. Pulchrum et magna laude dignum amicitia 2
principis in hoc uti, quantumque gratia ualeas, aliorum
honoribus experiri. Est omnino Capitoni in usu claros uiros 3
colere; mirum est qua religione quo studio imagines Brutorum
Cassiorum Catonum domi ubi potest habeat. Idem clarissimi
cuiusque uitam egregiis carminibus exornat. Scias ipsum 4
plurimis uirtutibus abundare, qui alienas sic amat. Redditus
est Silano debitus honor, cuius immortalitati Capito prospexit

2 ut (*alterum*) β, *om.* γ 3 dignus γ: dignus est β 8 an γ: at β
10 conquireremus β: requireremus γ 11 at γ: et β 13 adloqui
audire γ, *om.* β 14 contingit γ: contigit β 16 Cornelio Titiano
β: Icciano γ (*in hac epistula deest* α) 17 adhuc β: ad hoc γ 19 nostro
β, *om.* γ 21 hoc γ: haec β 22 exp. est β: est exp. γ uiros γ,
om. β 24 idem β: item γ 27 Sillano γ: L. Silano β

una diliximus omnes fere quos aetas nostra in utroque
sexu aemulandos tulit; quae societas amicitiarum artissima
5 nos familiaritate coniunxit. Accessit uinculum necessitudinis
publicae; idem enim mihi, ut scis, collega quasi uoto petitus
in praefectura aerarii fuit, fuit et in consulatu. Tum ego qui
uir et quantus esset altissime inspexi, cum sequerer ut
magistrum, ut parentem uererer, quod non tam aetatis
6 maturitate quam uitae merebatur. His ex causis ut illi sic
mihi gratulor, nec priuatim magis quam publice, quod
tandem homines non ad pericula ut prius uerum ad honores
uirtute perueniunt.
7 In infinitum epistulam extendam, si gaudio meo indulgeam.
Praeuertor ad ea, quae me agentem hic nuntius deprehendit.
8 Eram cum prosocero meo, eram cum amita uxoris, eram cum
amicis diu desideratis, circumibam agellos, audiebam multum
rusticarum querellarum, rationes legebam inuitus et cursim
(aliis enim chartis, aliis sum litteris initiatus), coeperam etiam
9 itineri me praeparare. Nam includor angustiis commeatus,
eoque ipso, quod delegatum Cornuto audio officium, mei admoneor. Cupio te quoque sub idem tempus Campania tua
remittat, ne quis cum in urbem rediero, contubernio nostro
dies pereat. Vale.

XV

C. PLINIVS ARRIO ANTONINO SVO S.

1 Cum uersus tuos aemulor, tum maxime quam sint boni experior. Vt enim pictores pulchram absolutamque faciem

5 fuit fuit *Ma*: fuit *γ* tum ego *γ*: cum eo *M* 6 inspexi *γ*: -eram *M* 7 ut *γ*: aut *M* uererer *γ*: uerererque *M* 9 mihi *γ*: mi *M* quod *Ma*, *om. γ* 13 praeuertor *Ma*: preuertam *γ* 16 cursim (cursum *M*[1]) aliis *Mθ*: causis malis *γ* 17 aliis (*alterum*) *Mθ*(*t*), *om. γ* 21 quis *γ*: quisquam *M* 24 Arrio *om. Mγ*; Ad Arrium Antonin. *in indice B*

TUESDAY

(5)

raro nisi in peius effingunt, ita ego ab hoc archetypo labor et
decido. Quo magis hortor, ut quam plurima proferas, quae 2
imitari omnes concupiscant, nemo aut paucissimi possint.
Vale.

XVI

C. PLINIVS AEFVLANO MARCELLINO SVO S.

Tristissimus haec tibi scribo, Fundani nostri filia minore 1
defuncta. Qua puella nihil umquam festiuius amabilius, nec
modo longiore uita sed prope immortalitate dignius uidi.
Nondum annos xiiii impleuerat, et iam illi anilis prudentia, 2
matronalis grauitas erat et tamen suauitas puellaris cum
uirginali uerecundia. Vt illa patris ceruicibus inhaerebat! ut 3
nos amicos paternos et amanter et modeste complectebatur!
ut nutrices, ut paedagogos, ut praeceptores pro suo quemque
officio diligebat! quam studiose, quam intellegenter lectitabat! ut parce custoditeque ludebat! Qua illa temperantia,
qua patientia, qua etiam constantia nouissimam ualetudinem
tulit! Medicis obsequebatur, sororem patrem adhortabatur 4
ipsamque se destitutam corporis uiribus uigore animi sustinebat. Durauit hic illi usque ad extremum, nec aut spatio 5
ualetudinis aut metu mortis infractus est, quo plures grauioresque nobis causas relinqueret et desiderii et doloris. O 6
triste plane acerbumque funus! o morte ipsa mortis tempus
indignius! iam destinata erat egregio iuueni, iam electus
nuptiarum dies, iam nos uocati. Quod gaudium quo maerore
mutatum est! Non possum exprimere uerbis quantum animo 7

1 labor *θ*: laboro *Mγ* 6 Aefulano *om. Mγ*; Ad Aefulan. Marcellinum *in indice B* 9 prope *Ma*: paene *γ* 10 annos *γ*: anno *M* xiiii *Mγ*: xiii *Dressel collato lapide* (*C.I.L.* vi 16,631 = *Dessau* 1030) impleuerat *Mθ*(*q*): expleuerat *γ* anilis *Mθ*: talis *γ* 16 ut . . . ludebat *γ*, *om. M* 17 qua patientia *Ma*, *om. γ* 18 patrem *Ma*: partim *γ* 23 o *M*, *om. γ* 24 electus . . . iam *γ*, *om. M*

TVESDAY (5.16 contd)

(6)

uulnus acceperim, cum audiui Fundanum ipsum, ut multa
luctuosa dolor inuenit, praecipientem, quod in uestes mar-
garita gemmas fuerat erogaturus, hoc in tus et unguenta et
8 odores impenderetur. Est quidem ille eruditus et sapiens, ut
qui se ab ineunte aetate altioribus studiis artibusque dedi-
derit; sed nunc omnia, quae audiit saepe quae dixit, asper-
9 natur expulsisque uirtutibus aliis pietatis est totus. Ignosces,
laudabis etiam, si cogitaueris quid amiserit. Amisit enim
filiam, quae non minus mores eius quam os uultumque
referebat, totumque patrem mira similitudine exscripserat.
10 Proinde si quas ad eum de dolore tam iusto litteras mittes,
memento adhibere solacium non quasi castigatorium et
nimis forte, sed molle et humanum. Quod ut facilius admittat,
11 multum faciet medii temporis spatium. Vt enim crudum
adhuc uulnus medentium manus reformidat, deinde patitur
atque ultro requirit, sic recens animi dolor consolationes
reicit ac refugit, mox desiderat et clementer admotis ad-
quiescit. Vale.

XVII

C. PLINIVS VESTRICIO SPVRINNAE SVO S.

1 Scio quanto opere bonis artibus faueas, quantum gaudium
capias, si nobiles iuuenes dignum aliquid maioribus suis
faciant. Quo festinantius nuntio tibi fuisse me hodie in
2 auditorio Calpurni Pisonis. Recitabat *καταστερισμῶν* eru-
ditam sane luculentamque materiam. Scripta elegis erat

1 ipsum *Mθ*, *om.* *γ* 2 margarita *M*: -tas *γ* 3 tus *M*: tura *γ* et (*prius*) *Mθ*: et in *γ* 5 artibusque *Mθ*: altiusque *γ* 6 quae audiit *Mθ*: quaerit *γ* 7 aliis pietatis est totus ignosces *Mθ*: et talis pietas est cui si ignoscas (?) *γ* 9 mores *Mθ*: formam oris *γ* 11 tam iusto *Ma*: tamus *uel* tanius *γ* 12 adhibere *Mθ*: habere *γ* castigatorium *M*: -torum *a*: -turum *γ* 14 faciet *Mθ*: fauet *γ* 20 Vestricio *om.* *Mγ*; Ad Vestric. Spurinna *in indice B* 24 KATA-CTЄPICMωN *Ma*: tacte pigmon (*scilicet* [KA]TACTЄPICMON) *γ* 25 scripta elegis (*uel* scriptae legis) erat *γ*: scripta leges erant *M*

fluentibus et teneris et enodibus, sublimibus etiam, ut
poposcit locus. Apte enim et uarie nunc attollebatur, nunc
residebat; excelsa depressis, exilia plenis, seueris iucunda
mutabat, omnia ingenio pari. Commendabat haec uoce 3
suauissima, uocem uerecundia: multum sanguinis, multum
sollicitudinis in ore, magna ornamenta recitantis. Etenim
nescio quo pacto magis in studiis homines timor quam fiducia
decet. Ne plura (quamquam libet plura, quo sunt pulchriora 4
de iuuene, rariora de nobili), recitatione finita multum ac diu
exosculatus adulescentem, qui est acerrimus stimulus mo-
nendi, laudibus incitaui, pergeret qua coepisset, lumenque
quod sibi maiores sui praetulissent, posteris ipse praeferret.
Gratulatus sum optimae matri, gratulatus et fratri, qui ex 5
auditorio illo non minorem pietatis gloriam quam ille alter
eloquentiae retulit: tam notabiliter pro fratre recitante
primum metus eius, mox gaudium eminuit.
Di faciant ut talia tibi saepius nuntiem! Faueo enim saeculo 6
ne sit sterile et effetum, mireque cupio ne nobiles nostri nihil
in domibus suis pulchrum nisi imagines habeant; quae nunc
mihi hos adulescentes tacitae laudare adhortari, et quod
amborum gloriae satis magnum est, agnoscere uidentur. Vale.

XVIII

C. PLINIVS CALPVRNIO MACRO SVO S.

Bene est mihi quia tibi bene est. Habes uxorem tecum, 1
habes filium; frueris mari fontibus uiridibus agro uilla

2 poposcit *Ma*: poscit *γ* locus *Mθ*: loco *γ* apte *Ma*: alte *γ* 5 uocem uerecundia *Ma*: uoce uerecunda *γ* 9 nobili *γ*: nobis *M* *Post uerbum* recitatione, *add.* fine fini de iuuene ratiora de nobili recitatione *uel nescio quid simile* (*ut uidetur*) *γ* 10 monendi *γ*: -dis *M* 12 ipse *M*, *om.* *γ* 13 ex *Ma*, *om.* *γ* (in *add. Itali*) 15 retulit *γ*: tulit *Ma* 18 et *M*, *om.* *γ* 20 tacitae *γ* (tacite *Itali*): tacitos *M* 21 agnoscere *Mθ*: adcognoscere (*nisi potius* ad agnoscere) *γ* 23 Calpurnio *om.* *Mγ*; Ad Calpurn. Macrum *in indice B* Macro *γ*: Spurinnae *M* 25 uiridibus *Ma*: uiribus *γ*

nisi sanctum honestumque, quae denique amare me ex tua
7 praedicatione consueuerit. Nam cum matrem meam parentis
loco uererere, me a pueritia statim formare laudare, talemque
8 qualis nunc uxori meae uideor, ominari solebas. Certatim
ergo tibi gratias agimus, ego quod illam mihi, illa quod me
sibi dederis, quasi inuicem elegeris. Vale.

XX

C. PLINIVS NOVIO MAXIMO SVO S.

1 Quid senserim de singulis tuis libris, notum tibi ut quemque perlegeram feci; accipe nunc quid de uniuersis generaliter
2 iudicem. Est opus pulchrum ualidum acre sublime, uarium elegans purum figuratum, spatiosum etiam et cum magna tua laude diffusum, in quo tu ingenii simul dolorisque uelis latissime uectus es; et horum utrumque inuicem adiumento
3 fuit. Nam dolori sublimitatem et magnificentiam ingenium, ingenio uim et amaritudinem dolor addidit. Vale.

XXI

C. PLINIVS VELIO CERIALI SVO S.

1 Tristem et acerbum casum Heluidiarum sororum! Vtraque
2 a partu, utraque filiam enixa decessit. Adficior dolore, nec tamen supra modum doleo: ita mihi luctuosum uidetur, quod puellas honestissimas in flore primo fecunditas abstulit. Angor infantium sorte, quae sunt parentibus statim et dum

1 honestumque βγ: honestum α 2 praedicatione βγ: praelectione α 3 loco βγ: uice α uererere *Stangl*: uerere γ: uenereris β: dilexeris α me βγ: meque α 6 elegeris βγ: elegeres (elig- *V*) α 8 Nouio *F*, *om. hinc* αBγ; *habet* Ad Nouium Maximum *in indice B* 9 tuis libris αγ: libris tuis β 10 quid αβ, *om.* γ 14 es et β: es αγ (est *V*) 15 dolori αγ: -ris β 18 Velio *F*, *om. hinc* αBγ; *habet* Ad Velium Cerialem *in indice B* 19 Heluidiarum αβ: Heluiarum γ

nascuntur orbatae, angor optimorum maritorum, angor
etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoque 3
perseuerantissime diligo, ut actione mea librisque testatum
est; cui nunc unus ex tribus liberis superest, domumque
pluribus adminiculis paulo ante fundatam desolatus fulcit
ac sustinet. Magno tamen fomento dolor meus adquiescet, 4
si hunc saltem fortem et incolumem, paremque illi patri illi
auo fortuna seruauerit. Cuius ego pro salute pro moribus, hoc
sum magis anxius quod unicus factus est. Nosti in amore 5
mollitiam animi mei, nosti metus; quo minus te mirari oportebit, quod plurimum timeam, de quo plurimum spero. Vale.

XXII

C. PLINIVS SEMPRONIO RVFO SVO S.

Interfui principis optimi cognitioni in consilium ad- 1
sumptus. Gymnicus agon apud Viennenses ex cuiusdam testamento celebratur. Hunc Trebonius Rufinus, uir egregius nobisque amicus, in duumuiratu tollendum abolendumque
curauit. Negabatur ex auctoritate publica fecisse. Egit ipse 2
causam non minus feliciter quam diserte. Commendabat actionem, quod tamquam homo Romanus et bonus ciuis in
negotio suo mature et grauiter loquebatur. Cum sententiae 3
perrogarentur, dixit Iunius Mauricus, quo uiro nihil firmius nihil uerius, non esse restituendum Viennensibus agona;
adiecit 'Vellem etiam Romae tolli posset.' Constanter, inquis, 4
et fortiter; quidni? sed hoc a Maurico nouum non est. Idem

1 opt. mar. angor βγ, *om.* α 5 fulcit βγ: fulgit α 6 adquiescet αβ: -scit γ 7 et βγ, *om.* α illi (*prius*) αβ: ut illi γ patri illi βγ, *om.* α 8 hoc βγ, *om.* α 11 de quo αβ: cui γ 13 Sempronio *F*, *om. hinc* αBγ; *habet* Ad Sempron Rufum *in indice B* 16 celebratur (*suffragantibus numeris*) α: -abatur βγ 17 nobisque amicus αβ: nouisque amicis γ 22 Iunius αβ: iuuenis γ 23 agona αβ: duumuiratu αγ: d. suo β 24 uellem αβ, *om.* γ 25 a α: fortiter γ, *om.* β agonem γ

tempus et locum opportunissimum elegi, utque iam nunc
adsuescerent et ab otiosis et in triclinio audiri, Iulio mense,
quo maxime lites interquiescunt, positis ante lectos cathedris
3 amicos collocaui. Forte accidit ut eodem die mane in aduoca-
tionem subitam rogarer, quod mihi causam praeloquendi
dedit. Sum enim deprecatus, ne quis ut inreuerentem operis
argueret, quod recitaturus, quamquam et amicis et paucis, id
est iterum amicis, foro et negotiis non abstinuissem. Addidi
hunc ordinem me et in scribendo sequi, ut necessitates
uoluptatibus, seria iucundis anteferrem, ac primum amicis
4 tum mihi scriberem. Liber fuit et opusculis uarius et metris.
Ita solemus, qui ingenio parum fidimus, satietatis periculum
fugere. Recitaui biduo. Hoc adsensus audientium exegit; et
tamen ut alii transeunt quaedam imputantque quod trans-
eant, sic ego nihil praetereo atque etiam non praeterire me
dico. Lego enim omnia ut omnia emendem, quod contingere
5 non potest electa recitantibus. At illud modestius et fortasse
reuerentius; sed hoc simplicius et amantius. Amat enim qui
se sic amari putat, ut taedium non pertimescat; et alioqui
quid praestant sodales, si conueniunt uoluptatis suae causa?
Delicatus ac similis ignoto est, qui amici librum bonum
6 mauult audire quam facere. Non dubito cupere te pro cetera
mei caritate quam maturissime legere hunc adhuc musteum
librum. Leges, sed retractatum, quae causa recitandi fuit; et
tamen non nulla iam ex eo nosti. Haec emendata postea uel,
quod interdum longiore mora solet, deteriora facta quasi noua
rursus et rescripta cognosces. Nam plerisque mutatis ea quo-
que mutata uidentur, quae manent. Vale.

4 eodem *Mθ*: eo *a* 6 inreuerentem *aθ*: inreuerenti *M* 9 me et *a*: me *Mθ* 10 anteferrem *ai*: simul ferrem *Mθ* 16 dico *Mθ*: testor *ai* 19 et *Mθ*, *om.* *a* 20 sodales *aθ*: sodalis *M* 24 leges *a*: legis *Mθ* recitandi *ai*: retractandi *Mθ* 25 haec *Mθ*: haec uel *a* uel *a*: ut *Mθ* 26 longiore *Laetus* *a*: -ori *θ*: -ora *M*

(8) TUESDAY

XXII

C. PLINIVS GEMINO SVO S.

Nostine hos qui omnium libidinum serui, sic aliorum uitiis 1
irascuntur quasi inuideant, et grauissime puniunt, quos
maxime imitantur? cum eos etiam, qui non indigent clemen-
tia ullius, nihil magis quam lenitas deceat. Atque ego optimum 2
et emendatissimum existimo, qui ceteris ita ignoscit, tam-
quam ipse cotidie peccet, ita peccatis abstinet tamquam
nemini ignoscat. Proinde hoc domi hoc foris hoc in omni 3
uitae genere teneamus, ut nobis implacabiles simus, exora-
biles istis etiam qui dare ueniam nisi sibi nesciunt, man-
demusque memoriae quod uir mitissimus et ob hoc quoque
maximus Thrasea crebro dicere solebat: 'Qui uitia odit,
homines odit.' Quaeris fortasse quo commotus haec scribam.
Nuper quidam—sed melius coram; quamquam ne tunc qui- 4
dem. Vereor enim ne id quod improbo consectari carpere
referre huic quod cum maxime praecipimus repugnet.
Quisquis ille qualiscumque sileatur, quem insignire exempli
nihil, non insignire humanitatis plurimum refert. Vale.

XXIII

C. PLINIVS MARCELLINO SVO S.

Omnia mihi studia, omnes curas, omnia auocamenta 1
exemit excussit eripuit dolor, quem ex morte Iuni Auiti
grauissimum cepi. Latum clauum in domo mea induerat, 2

2 Gemino *M*: Geminio *aθ* 8 abstinet *a*: -neat *Mθ* 14 quaeris fortasse *Mθ*: fortasse quaeris *a* quo *M*: quod *aθ* haec *M*: hoc *a*, *om.* *θ* 15 nuper *Mθ*, *om.* *a* 16 consectari *C. F. W. Mueller*: eos sectari *aθ*: eos insectari *M* 17 referre *ai*: fere *Mθ* cum *Mθ*: quam *ai* 23 Iuni *M*: Iunii *aθ*

(9)

TUESDAY (8.23 cont'd)

suffragio meo adiutus in petendis honoribus fuerat; ad hoc ita
me diligebat, ita uerebatur, ut me formatore morum, me quasi
3 magistro uteretur. Rarum hoc in adulescentibus nostris. Nam
quotus quisque uel aetati alterius uel auctoritati ut minor
cedit? Statim sapiunt, statim sciunt omnia, neminem ueren-
tur, neminem imitantur, atque ipsi sibi exempla sunt. Sed
non Auitus, cuius haec praecipua prudentia, quod alios pru-
dentiores arbitrabatur, haec praecipua eruditio quod discere
4 uolebat. Semper ille aut de studiis aliquid aut de officiis uitae
consulebat, semper ita recedebat ut melior factus; et erat
factus uel eo quod audierat, uel quod omnino quaesierat.
5 Quod ille obsequium Seruiano exactissimo uiro praestitit!
quem legatum tribunus ita et intellexit et cepit, ut ex Ger-
mania in Pannoniam transeuntem non ut commilito sed ut
comes adsectatorque sequeretur. Qua industria qua modestia
quaestor, consulibus suis (et plures habuit) non minus iucun-
dus et gratus quam utilis fuit! Quo discursu, qua uigilantia
hanc ipsam aedilitatem cui praereptus est petiit! Quod uel
6 maxime dolorem meum exulcerat. Obuersantur oculis cassi
labores, et infructuosae preces, et honor quem meruit tantum;
redit animo ille latus clauus in penatibus meis sumptus,
redeunt illa prima illa postrema suffragia mea, illi sermones
7 illae consultationes. Adficior adulescentia ipsius, adficior
necessitudinum casu. Erat illi grandis natu parens, erat uxor
quam ante annum uirginem acceperat, erat filia quam paulo
ante sustulerat. Tot spes tot gaudia dies unus in diuersa con-
8 uertit. Modo designatus aedilis, recens maritus recens pater
intactum honorem, orbam matrem, uiduam uxorem, filiam

2 diligebat *Mθ*: dilexerat *a* 3 in *Mθ*, *om. a* 4 aetati *Mθ*: aetate *Laetus a* auctoritati *M*: -tate *aθ* 5 nem. uerentur nem. imitantur] *sic et numeris satis fit, et codicum errori paratur uenia*; uerentur nem. *om. Mθ*: nem. uerentur imitantur nem. *a* 13 cepit *Mθ*: excepit *a* 17 utilis *Mθ*: usui *a* 19 exulcerat *Mθ*: uicerat *a* cassi *M*: passi *a* 24 illi *Mθ*: ille *a* 26 diuersa *a*: aduersa *Mθ*

pupillam ignaram patris reliquit. Accedit lacrimis meis quod absens et impendentis mali nescius, pariter aegrum pariter decessisse cognoui, ne grauissimo dolori timore consuescerem. In tantis tormentis eram cum scriberem haec ⟨ut haec⟩ scriberem sola; neque enim nunc aliud aut cogitare aut loqui possum. Vale.

XXIV

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Amor in te meus cogit, non ut praecipiam (neque enim 1
praeceptore eges), admoneam tamen, ut quae scis teneas et
obserues, aut nescire melius. Cogita te missum in prouinciam 2
Achaiam, illam ueram et meram Graeciam, in qua primum
humanitas litterae, etiam fruges inuentae esse creduntur;
missum ad ordinandum statum liberarum ciuitatum, id est
ad homines maxime homines, ad liberos maxime liberos, qui
ius a natura datum uirtute meritis amicitia, foedere denique
et religione tenuerunt. Reuerere conditores deos et nomina 3
deorum, reuerere gloriam ueterem et hanc ipsam senectutem,
quae in homine uenerabilis, in urbibus sacra. Sit apud te
honor antiquitati, sit ingentibus factis, sit fabulis quoque.
Nihil ex cuiusquam dignitate, nihil ex libertate, nihil etiam
ex iactatione decerpseris. Habe ante oculos hanc esse terram, 4
quae nobis miserit iura, quae leges non uictis sed petentibus
dederit, Athenas esse quas adeas, Lacedaemonem esse quam
regas; quibus reliquam umbram et residuum libertatis no-
men eripere durum ferum barbarum est. Vides a medicis, 5

1 ignaram *Keil*: ignaram aui *Mθ*: ignaramque *a* 3 timore *a*: tempore *Mθ* 4 ut haec scrib. sola *D. S. Robertson*: scrib. sola *Mθ*, *om. a* 11 nescire *Mθ*: me scire *i*: scias *Catanaeus a* 12 in qua primum *Mθ*: ubi *a* 14 lib. ciuitatium *ai*, *om. Mθ* 15 homines ad lib. maxime *Mθ(c)*, *om. a* qui *a*: quod *Mθ(c)* 17 et nomina *Mθ(c)i*: numina *a* 19 sacra *M*: sacra est *aθ* 20 antiquitati *θ*: -tatis *Ma* 21 etiam ex *Mθ(c)*: ex cuiusquam *cum Italis a* 23 uictis *M*: inuictis *θ(c)*, *unde* inuitis *Itali*: uicta *a* 26 barbarum *Mθ*: -rumque *a*

emissa. Emiserat pater, adoptauerat patruus, atque ita circumscripto testamento consors frater in fratris potestatem emancipatam filiam adoptionis fraude reuocauerat et quidem
5 cum opibus amplissimis. Fuit alioqui fratribus illis quasi fato datum ut diuites fierent, inuitissimis a quibus facti sunt. Quin etiam Domitius Afer, qui illos in nomen adsumpsit, reliquit testamentum ante decem et octo annos nuncupatum, adeoque postea improbatum sibi, ut patris eorum bona pro-
6 scribenda curauerit. Mira illius asperitas, mira felicitas horum: illius asperitas, qui numero ciuium excidit, quem socium etiam in liberis habuit; felicitas horum, quibus successit in
7 locum patris, qui patrem abstulerat. Sed haec quoque hereditas Afri, ut reliqua cum fratre quaesita, transmittenda erant filiae fratris, a quo Tullus ex asse heres institutus praelatusque filiae fuerat, ut conciliaretur. Quo laudabilius testamentum est, quod pietas fides pudor scripsit, in quo denique omnibus adfinitatibus pro cuiusque officio gratia relata est, relata et
8 uxori. Accepit amoenissimas uillas, accepit magnam pecuniam uxor optima et patientissima ac tanto melius de uiro merita, quanto magis est reprehensa quod nupsit. Nam mulier natalibus clara, moribus proba, aetate decliuis, diu uidua mater olim, parum decore secuta matrimonium uidebatur diuitis senis ita perditi morbo, ut esse taedio posset uxori,
9 quam iuuenis sanusque duxisset. Quippe omnibus membris extortus et fractus, tantas opes solis oculis obibat, ac ne in lectulo quidem nisi ab aliis mouebatur; quin etiam (foedum miserandumque dictu) dentes lauandos fricandosque praebebat. Auditum frequenter ex ipso, cum quereretur de con-

2 fratris potestatem *M*: patris potestate (-tem *I*²) *aI* 3 et . . . amplissimis *aI*, *om. M* 6 nomen *MI*²: numen *aI* 7 decim et octo *M*: octo et decem *aI* 8 patris *aI*: patres *M* 9 curauerit *aI*: -rint *M* 14 fratris *aI*: fratres *M* 22 decore *aI*: decora *M* 27 fricandosque *Ma*: fricandos *I* 28 auditum *M*: auditum est *aI* ex *M*: ab *aI*

10

WEDNESDAY

tumeliis debilitatis suae, digitos se seruorum suorum cotidie lingere. Viuebat tamen et uiuere uolebat, sustentante maxime 10
uxore, quae culpam incohati matrimonii in gloriam perseuerantia uerterat.

Habes omnes fabulas urbis; nam sunt omnes fabulae Tullus. 11
Exspectatur auctio: fuit enim tam copiosus, ut amplissimos hortos eodem quo emerat die instruxerit plurimis et antiquissimis statuis; tantum illi pulcherrimorum operum in horreis quae neglegebat. Inuicem tu, si quid istic epistula dignum, ne grauare. Nam cum aures hominum nouitate 12
laetantur, tum ad rationem uitae exemplis erudimur. Vale.

XIX

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

Et gaudium mihi et solacium in litteris, nihilque tam 1
laetum quod his laetius, tam triste quod non per has minus triste. Itaque et infirmitate uxoris et meorum periculo, quorundam uero etiam morte turbatus, ad unicum doloris leuamentum studia confugi, quae praestant ut aduersa magis intellegam sed patientius feram. Est autem mihi moris, quod 2
sum daturus in manus hominum, ante amicorum iudicio examinare, in primis tuo. Proinde si quando, nunc intende libro quem cum hac epistula accipies, quia uereor ne ipse ut tristis parum intenderim. Imperare enim dolori ut scriberem potui; ut uacuo animo laetoque, non potui. Porro ut ex studiis gaudium sic studia hilaritate proueniunt. Vale.

1 se *MI*, *om. a* 5 omnes fabulae Tullus *MI*: uenales tabulae Tulli *a* 6 exspectatur *Ma*: expectabatur *I* 7 hortos] *post hoc uerbum redit θ* 9 quae *Ma*: quasi *I* neglegebat *Mθ*: neclegebantur *I*: neglegebatur *a et I in margine* istic *M*, *om. aI* 10 grauare *Mθ(c) aI*: grauere *θ (fq, fort. e coniectura)* gr. scribere *Laetus a* 15 tam *Mθ*: nihil tam *aI* 18 confugi *Mθ*: confugio *aI* 22 ipse *Mθ*: ipsi *aI*

quamquam in aduersa ualetudine nihil serui ac liberi differant,
mollius tamen liberos clementiusque tractari. Recordare quid
quaeque ciuitas fuerit, non ut despicias quod esse desierit;
6 absit superbia asperitas. Nec timueris contemptum. An con-
temnitur qui imperium qui fasces habet, nisi humilis et
sordidus, et qui se primus ipse contemnit? Male uim suam
potestas aliorum contumeliis experitur, male terrore uenera-
tio adquiritur, longeque ualentior amor ad obtinendum quod
uelis quam timor. Nam timor abit si recedas, manet amor, ac
7 sicut ille in odium hic in reuerentiam uertitur. Te uero etiam
atque etiam (repetam enim) meminisse oportet officii tui
titulum ac tibi ipsum interpretari, quale quantumque sit
ordinare statum liberarum ciuitatum. Nam quid ordinatione
8 ciuilius, quid libertate pretiosius? Porro quam turpe, si
ordinatio euersione, libertas seruitute mutetur! Accedit quod
tibi certamen est tecum: onerat te quaesturae tuae fama,
quam ex Bithynia optimam reuexisti; onerat testimonium
principis; onerat tribunatus, praetura atque haec ipsa legatio
9 quasi praemium data. Quo magis nitendum est ne in longin-
qua prouincia quam suburbana, ne inter seruientes quam
liberos, ne sorte quam iudicio missus, ne rudis et incognitus
quam exploratus probatusque humanior melior peritior fuisse
uidearis, cum sit alioqui, ut saepe audisti saepe legisti, multo
deformius amittere quam non adsequi laudem.
10 Haec uelim credas, quod initio dixi, scripsisse me admonen-
tem, non praecipientem; quamquam praecipientem quoque.
Quippe non uereor, in amore ne modum excesserim. Neque
enim periculum est ne sit nimium quod esse maximum debet.
Vale.

5 nisi *Mθ*: nisi qui *a* 13 ciuitatum *Mθ*: -tatium *ai* 19 longinqua prouincia *Mθ*: -quam -ciam *a* 20 suburbana *Mθ* (in sub. *Itali*): -anam *a* 21 sorte *a*: forte *Mθ* 23 audisti *Mθ*: audiuisti *a*

(11) WEDNESDAY

LIBER NONVS

I

C. PLINIVS MAXIMO SVO S.

SAEPE te monui, ut libros quos uel pro te uel in Plantam, 1
immo et pro te et in illum (ita enim materia cogebat), compo-
suisti quam maturissime emitteres; quod nunc praecipue
morte eius audita et hortor et moneo. Quamuis enim legeris 2
multis legendosque dederis, nolo tamen quemquam opinari
defuncto demum incohatos, quos incolumi eo peregisti.
Salua sit tibi constantiae fama. Erit autem, si notum aequis 3
iniquisque fuerit non post inimici mortem scribendi tibi
natam esse fiduciam, sed iam paratam editionem morte prae-
uentam. Et simul uitabis illud οὐχ ὁσίη φθιμένοισι. Nam 4
quod de uiuente scriptum de uiuente recitatum est, in de-
functum quoque tamquam uiuentem adhuc editur, si editur
statim. Igitur si quid aliud in manibus, interim differ; hoc
perfice, quod nobis qui legimus olim absolutum uidetur. Sed
iam uideatur et tibi, cuius cunctationem nec res ipsa desi-
derat, et temporis ratio praecidit. Vale.

II

C. PLINIVS SABINO SVO S.

Facis iucunde quod non solum plurimas epistulas meas 1
uerum etiam longissimas flagitas; in quibus parcior fui partim

4 te (*prius*) *γ*, *om. M* 7 enim *γ*, *om. M* legeris *Mθ*: legeres *γ* 8 tamen *γ*, *om. M* 10 constantiae fama *Mθ*: -tia et fama *a*: constantia *γ* 13 et *M*, *om. γ* *Hom. Od. xxii 412* 14 de uiuente recitatum *a et* (*post* est) *i*, *om. Mγ* 15 si editur *Ma*, *om. γ* 16 aliud *Mθ*: aliquid *γ* interim differ *M*: differt (differ *θ*) interim *γ* 22 n. s. plurimas epistulas meas u. e. longissimas *γ*: n. s. epistulas u. e. plurimas *M*

WEDNESDAY (9.2 cont'd)

(12)

quia tuas occupationes uerebar, partim quia ipse multum
distringebar plerumque frigidis negotiis quae simul et auocant
animum et comminuunt. Praeterea nec materia plura scri-
2 bendi dabatur. Neque enim eadem nostra condicio quae
M. Tulli, ad cuius exemplum nos uocas. Illi enim et copiosis-
simum ingenium, et par ingenio qua uarietas rerum qua
3 magnitudo largissime suppetebat; nos quam angustis ter-
minis claudamur etiam tacente me perspicis, nisi forte uolu-
mus scholasticas tibi atque, ut ita dicam, umbraticas litteras
4 mittere. Sed nihil minus aptum arbitramur, cum arma uestra
cum castra, cum denique cornua tubas sudorem puluerem
5 soles cogitamus. Habes, ut puto, iustam excusationem, quam
tamen dubito an tibi probari uelim. Est enim summi amoris
negare ueniam breuibus epistulis amicorum, quamuis scias
illis constare rationem. Vale.

III

C. PLINIVS PAVLINO SVO S.

1 Alius aliud: ego beatissimum existimo, qui bonae man-
suraeque famae praesumptione perfruitur, certusque posteri-
tatis cum futura gloria uiuit. Ac mihi nisi praemium aeternitatis
2 ante oculos, pingue illud altumque otium placeat. Etenim
omnes homines arbitror oportere aut immortalitatem suam
aut mortalitatem cogitare, et illos quidem contendere eniti,

1 uerebar *M R. Agricola a, om. γ* 2 simul *Mθ(q)*: plerumque *γ* auocant *Mθ*: auocans *γ* 3 et *Mθ, om. γ* 5 tulli *M*: tullii *γ* nos *Ma, om. γ* 6 et par ingenio *a*: et ingenio *γ, om. M* qua (1) *Mγ*: materia quanta *a* qua (2) *Mγ*: quam *a* 11 cum (*alterum*) *M, om. γ* puluerem *γ, om. M* 13 est *Mθ*: et *uel* eat (*ut uidetur*) *γ* enim *γ*: enim tibi *M* 14 breuibus *Mθ*: breuius *γ* scias *γ*: sciam *M* 18 aliud *Mγ* (*quod Plinium sapit*): alium *Itali et a* (*quod legit Sidonius Ep. vi 12. 1* aliquis aliquem) 20 uiuit *Mθ*: uiuet *fortasse γ* mihi *Mθ*: nihil *γ* 21 etenim *Mθ*: haec enim *γ* 23 eniti *Mθ*: enim *γ*

hos quiescere remitti, nec breuem uitam caducis laboribus
fatigare, ut uideo multos misera simul et ingrata imagine
industriae ad uilitatem sui peruenire. Haec ego tecum quae 3
cotidie mecum, ut desinam mecum, si dissenties tu; quam-
quam non dissenties, ut qui semper clarum aliquid et immor-
tale meditere. Vale.

IV

C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Vererer ne immodicam orationem putares, quam cum hac 1
epistula accipies, nisi esset generis eius ut saepe incipere saepe
desinere uideatur. Nam singulis criminibus singulae uelut
causae continentur. Poteris ergo, undecumque coeperis ubi- 2
cumque desieris, quae deinceps sequentur et quasi incipientia
legere et quasi cohaerentia, meque in uniuersitate longis-
simum, breuissimum in partibus iudicare. Vale.

V

C. PLINIVS TIRONI SVO S.

Egregie facis (inquiro enim) et perseuera, quod iustitiam 1
tuam prouincialibus multa humanitate commendas; cuius
praecipua pars est honestissimum quemque complecti, atque
ita a minoribus amari, ut simul a principibus diligare. Pleri- 2
que autem dum uerentur, ne gratiae potentium nimium
impertire uideantur, sinisteritatis atque etiam malignitatis

1 remitti *Mθ(f)*: non remitti *γ* 2 misera *Mθ*: miserat *γ* ingrata *Mθ*: integrata *γ* 3 uilitatem *M R. Agricola a*: utilitatem *γ* tecum *Mθ*: tanquam *γ* 4 tu (*om. θ*) quamquam non dissenties *aθ, om. Mγ* 6 meditere *M*: -teris *θ*: -tetur *γ*: -taris *Catanaeus*: -tare *a* 10 accipies *Mγ*: accepisses *a* incipere saepe *ai, om. Mγ* 11 nam . . . continentur *γ, om. M* 12 undecumque *Ma*: ut *γ* coeperis *γ, om. M* 13 desieris quae deinceps *γ*: desinere deinceps quae *M* 14 meque in *γ*: me quoque *M* 18 perseuera *Mγ*: -ero *θ* 22 ne *Mθ*: ut *γ* nimium *Ma, om. γ*

WEDNESDAY (7.4)

temperantiam adstringerer, cum me hac epistula quasi pignore obligauissem. Vale.

II

C. PLINIVS IVSTO SVO S.

1 Quemadmodum congruit, ut simul et adfirmes te adsiduis
occupationibus impediri, et scripta nostra desideres, quae uix
ab otiosis impetrare aliquid perituri temporis possunt?
2 Patiar ergo aestatem inquietam uobis exercitamque trans-
currere, et hieme demum, cum credibile erit noctibus
saltem uacare te posse, quaeram quid potissimum ex nugis
3 meis tibi exhibeam. Interim abunde est si epistulae non sunt
molestae; sunt autem et ideo breuiores erunt. Vale.

III

C. PLINIVS PRAESENTI SVO S.

1 Tantane perseuerantia tu modo in Lucania, modo in
Campania? 'Ipse enim' inquis 'Lucanus, uxor Campana.'
2 Iusta causa longioris absentiae, non perpetuae tamen. Quin
ergo aliquando in urbem redis? ubi dignitas honor amicitiae
tam superiores quam minores. Quousque regnabis? quousque
uigilabis cum uoles, dormies quamdiu uoles? quousque calcei
3 nusquam, toga feriata, liber totus dies? Tempus est te
reuisere molestias nostras, uel ob hoc solum ne uoluptates
istae satietate languescant. Saluta paulisper, quo sit tibi
iucundius salutari; terere in hac turba, ut te solitudo delectet.
4 Sed quid imprudens quem euocare conor retardo? Fortasse
enim his ipsis admoneris, ut te magis ac magis otio inuoluas;
5 quod ego non abrumpi sed intermitti uolo. Vt enim, si cenam

1 cum me *Mθ(f)*, *om.* *γ* 2 obligauissem *a* (*confert Hagendahl* iii 7. 12 rogauisset, vii 18. 4 erogauisse): -assem *Mθ*, *om.* *γ* 7 possunt *Mθ*, *om.* *γ* 11 meis *Mθ*: si meis *γ* 19 regnabis (regna uis *a*) quousque *Ma*, *om.* *γ* 23 sit tibi *M*, *R. Agricola*: tibi sit *γ* 27 cenam tibi *Ma*: tibi cenam *γ*

13

tibi facerem, dulcibus cibis acres acutosque miscerem, ut obtusus illis et oblitus stomachus his excitaretur, ita nunc hortor ut iucundissimum genus uitae non nullis interdum quasi acoribus condias. Vale.

IV

C. PLINIVS PONTIO SVO S.

Ais legisse te hendecasyllabos meos; requiris etiam quemad- 1
modum coeperim scribere, homo ut tibi uideor seuerus, ut
ipse fateor non ineptus. Numquam a poetice (altius enim 2
repetam) alienus fui; quin etiam quattuordecim natus annos
Graecam tragoediam scripsi. 'Qualem?' inquis. Nescio;
tragoedia uocabatur. Mox, cum e militia rediens in Icaria 3
insula uentis detinerer, Latinos elegos in illud ipsum mare
ipsamque insulam feci. Expertus sum me aliquando et heroo,
hendecasyllabis nunc primum, quorum hic natalis haec causa
est. Legebantur in Laurentino mihi libri Asini Galli de
comparatione patris et Ciceronis. Incidit epigramma Ciceronis
in Tironem suum. Dein cum meridie (erat enim aestas) 4
dormiturus me recepissem, nec obreperet somnus, coepi
reputare maximos oratores hoc studii genus et in oblecta-
tionibus habuisse et in laude posuisse. Intendi animum con- 5
traque opinionem meam post longam desuetudinem perquam
exiguo temporis momento id ipsum, quod me ad scribendum
sollicitauerat, his uersibus exaraui:

Cum libros Galli legerem, quibus ille parenti 6
ausus de Cicerone dare est palmamque decusque,
lasciuum inueni lusum Ciceronis et illo
spectandum ingenio, quo seria condidit et quo

4 acoribus *γ*: acrioribus *Mθ(?)* 9 fateor *Mθ*: patior *γ* 10 fui *Mθ*, *om.* *γ* quin *Mθ(f)*: qui *γ* 16 Asini *M*: Asinii *θ*: Asiani *γ* 24 his . . . parenti *γ*, *om.* *M* 26 ausus *γ*: rursus *M* dare est *Casaubon*: dare *a*: daret *Mγ* 27 inueni lusum *Mθ*: inuenit usum *γ*

WEDNESDAY (7.4 cont'd)

humanis salibus multo uarioque lepore
magnorum ostendit mentes gaudere uirorum.
Nam queritur quod fraude mala frustratus amantem
paucula cenato sibi debita sauia Tiro
tempore nocturno subtraxerit. His ego lectis
'cur post haec' inquam 'nostros celamus amores
nullumque in medium timidi damus atque fatemur
Tironisque dolos, Tironis nosse fugaces
blanditias et furta nouas addentia flammas?'

7 Transii ad elegos; hos quoque non minus celeriter explicui,
addidi alios facilitate corruptus. Deinde in urbem reuersus
8 sodalibus legi; probauerunt. Inde plura metra si quid otii, ac
maxime in itinere temptaui. Postremo placuit exemplo
multorum unum separatim hendecasyllaborum uolumen
9 absoluere, nec paenitet. Legitur describitur cantatur etiam,
et a Graecis quoque, quos Latine huius libelli amor docuit,
10 nunc cithara nunc lyra personatur. Sed quid ego tam gloriose?
Quamquam poetis furere concessum est. Et tamen non de
meo sed de aliorum iudicio loquor; qui siue iudicant siue
errant, me delectat. Vnum precor, ut posteri quoque aut
errent similiter aut iudicent. Vale.

V

C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

1 Incredibile est quanto desiderio tui tenear. In causa amor
primum, deinde quod non consueuimus abesse. Inde est quod
magnam noctium partem in imagine tua uigil exigo; inde

3 mala *Mθ*: male *γ* 7 timidi *Mθ*: timida *γ* 8 fugaces *Mγ*: fugacis *cod. Paris. lat. 8620* 10 transii *M*: transi *γ* 11 alios *Mθ*: altos *γ* 12 probauerunt *Mθ*: pronauerunt *γ* ac *M*, *om. γ* 13 in *Mθ*: si in (?) *γ* 15 etiam et *M*: etiam *θ*: et tam et *γ* 18 furere *γ*: fruere *M* 20 delectat *M*: delectant *γ* 26 uigil *Mθ*: uigilem *γ*

(14)

quod interdiu, quibus horis te uisere solebam, ad diaetam
tuam ipsi me, ut uerissime dicitur, pedes ducunt; quod
denique aeger et maestus ac similis excluso a uacuo limine
recedo. Vnum tempus his tormentis caret, quo in foro et
amicorum litibus conteror. Aestima tu, quae uita mea sit, 2
cui requies in labore, in miseria curisque solacium. Vale.

VI

C. PLINIVS MACRINO SVO S.

Rara et notabilis res Vareno contigit, sit licet adhuc dubia. 1
Bithyni accusationem eius ut temere incohatam omisisse
narrantur. 'Narrantur' dico? Adest prouinciae legatus, attulit
decretum concilii ad Caesarem, attulit ad multos principes
uiros, attulit etiam ad nos Vareni aduocatos. Perstat tamen 2
idem ille Magnus; quin etiam Nigrinum optimum uirum
pertinacissime exercet. Per hunc a consulibus postulabat, ut
Varenus exhibere rationes cogeretur. Adsistebam Vareno iam 3
tantum ut amicus et tacere decreueram. Nihil enim tam contrarium quam si aduocatus a senatu datus defenderem ut
reum, cui opus esset ne reus uideretur. Cum tamen finita 4
postulatione Nigrini consules ad me oculos rettulissent,
'Scietis' inquam 'constare nobis silentii nostri rationem, cum
ueros legatos prouinciae audieritis.' Contra Nigrinus: 'Ad
me quoque: habeo decretum
quem missi sunt?' Ego: 'Ad me quoque: habeo decretum
prouinciae.' Rursus ille: 'Potest tibi liquere.' Ad hoc ego: 5
'Si tibi ex diuerso liquet, potest et mihi quod est melius
liquere.' Tum legatus Polyaenus causas abolitae accusationis 6
exposuit, postulauitque ne cognitioni Caesaris praeiudicium

3 aeger et maestus *ai* (*om.* et *i*): egeret maestus *M*: egerer metus *γ* (*unde* aeger metu *θ*) ac *Mγ*: et *θ* 4 et *γ*, *om. M* 6 solacium *Mγ*: sol. est *a* 11 narrantur *bis Mθ*, *semel γ* 13 aduocatos *γ*: -tus *M* 18 ut *Mθ*: et *γ* 21 cum *Mθ*: sum *γ* 22 prouinciae *Mθ*: prout in te (*uel* uite) *γ* 24 ad . . . tibi *γ*, *om. M* 26 liquere tum *Mai*: causa liqueretur *γ*

nisi sanctum honestumque, quae denique amare me ex tua
7 praedicatione consueuerit. Nam cum matrem meam parentis
loco ucrerere, me a pueritia statim formare laudare, talemque
8 qualis nunc uxori meae uideor, ominari solebas. Certatim
ergo tibi gratias agimus, ego quod illam mihi, illa quod me
sibi dederis, quasi inuicem elegeris. Vale.

XX

C. PLINIVS NOVIO MAXIMO SVO S.

1 Quid senserim de singulis tuis libris, notum tibi ut quem-
que perlegeram feci; accipe nunc quid de uniuersis generaliter
2 iudicem. Est opus pulchrum ualidum acre sublime, uarium
elegans purum figuratum, spatiosum etiam et cum magna
tua laude diffusum, in quo tu ingenii simul dolorisque uelis
latissime uectus es; et horum utrumque inuicem adiumento
3 fuit. Nam dolori sublimitatem et magnificentiam ingenium,
ingenio uim et amaritudinem dolor addidit. Vale.

XXI

C. PLINIVS VELIO CERIALI SVO S.

1 Tristem et acerbum casum Heluidiarum sororum! Vtraque
2 a partu, utraque filiam enixa decessit. Adficior dolore, nec
tamen supra modum doleo: ita mihi luctuosum uidetur, quod
puellas honestissimas in flore primo fecunditas abstulit.
Angor infantium sorte, quae sunt parentibus statim et dum

1 honestumque *βγ*: honestum α 2 praedicatione *βγ*: praelectione α 3 loco *βγ*: uice α uererere *Stangl*: uerere γ: ueneteris β: dilexeris α me *βγ*: meque α 6 elegeris *βγ*: elegeres (elig- *V*) α 8 Nouio *F*, *om. hinc αBγ*; *habet* Ad Nouium Maximum *in indice B* 9 tuis libris αγ: libris tuis β 10 quid αβ, *om.* γ 14 es et β: es αγ (est *V*) 15 dolori αγ: -ris β 18 Velio *F*, *om. hinc αBγ*; *habet* Ad Velium Cerialem *in indice B* 19 Heluidiarum αβ: Heluiarum γ

(15)

WEDNESDAY

nascuntur orbatae, angor optimorum maritorum, angor
etiam meo nomine. Nam patrem illarum defunctum quoque 3
perseuerantissime diligo, ut actione mea librisque testatum
est; cui nunc unus ex tribus liberis superest, domumque
pluribus adminiculis paulo ante fundatam desolatus fulcit
ac sustinet. Magno tamen fomento dolor meus adquiescet, 4
si hunc saltem fortem et incolumem, paremque illi patri illi
auo fortuna seruauerit. Cuius ego pro salute pro moribus, hoc
sum magis anxius quod unicus factus est. Nosti in amore 5
mollitiam animi mei, nosti metus; quo minus te mirari opor-
tebit, quod plurimum timeam, de quo plurimum spero. Vale.

XXII

C. PLINIVS SEMPRONIO RVFO SVO S.

Interfui principis optimi cognitioni in consilium ad- 1
sumptus. Gymnicus agon apud Viennenses ex cuiusdam
testamento celebratur. Hunc Trebonius Rufinus, uir egregius
nobisque amicus, in duumuiratu tollendum abolendumque
curauit. Negabatur ex auctoritate publica fecisse. Egit ipse 2
causam non minus feliciter quam diserte. Commendabat
actionem, quod tamquam homo Romanus et bonus ciuis in
negotio suo mature et grauiter loquebatur. Cum sententiae 3
perrogarentur, dixit Iunius Mauricus, quo uiro nihil firmius
nihil uerius, non esse restituendum Viennensibus agona;
adiecit 'Vellem etiam Romae tolli posset.' Constanter, inquis, 4
et fortiter; quidni? sed hoc a Maurico nouum non est. Idem

1 opt. mar. angor *βγ*, *om.* α 5 fulcit *βγ*: fulgit α 6 adquiescet αβ: -scit γ 7 et *βγ*, *om.* α illi (*prius*) αβ: ut illi γ patri illi *βγ*, *om.* α 8 hoc *βγ*, *om.* α 11 de quo αβ: cui γ 13 Sempronio *F*, *om. hinc αBγ*; *habet* Ad Sempron Rufum *in indice B* 16 celebratur (*suffragantibus numeris*) α: -abatur *βγ* 17 nobisque amicus αβ: nouisque amicis γ duumuiratu αγ: d. suo β 22 Iunius αβ: iuuenis γ 23 agona αβ: agonem γ 24 uellem αβ, *om.* γ 25 a α: fortiter γ, *om.* β

XIII

C. PLINIVS VRSO SVO S.

1 Vmquamne uidisti quemquam tam laboriosum et exercitum
quam Varenum meum? cui quod summa contentione impe-
2 trauerat defendendum et quasi rursus petendum fuit. Bithyni
senatus consultum apud consules carpere ac labefactare sunt
ausi, atque etiam absenti principi criminari; ab illo ad sena-
tum remissi non destiterunt. Egit Claudius Capito inreue-
renter magis quam constanter, ut qui senatus consultum
3 apud senatum accusaret. Respondit Catius Fronto grauiter
et firme. Senatus ipse mirificus; nam illi quoque qui prius
negarant Vareno quae petebat, eadem danda postquam erant
4 data censuerunt; singulos enim integra re dissentire fas esse,
5 peracta quod pluribus placuisset cunctis tuendum. Acilius
tantum Rufus et cum eo septem an octo, septem immo, in
priore sententia perseuerarunt. Erant in hac paucitate non
nulli, quorum temporaria grauitas uel potius grauitatis
6 imitatio ridebatur. Tu tamen aestima, quantum nos in ipsa
pugna certaminis maneat, cuius quasi praelusio atque prae-
cursio has contentiones excitauit. Vale.

XIV

C. PLINIVS MAVRICO SVO S.

1 Sollicitas me in Formianum. Veniam ea condicione, ne
quid contra commodum tuum facias; qua pactione inuicem
mihi caueo. Neque enim mare et litus, sed te otium libertatem

3 et *Ma*, *om.* γ (tam *add.* θ) 8 egit *Mθ*: tegit γ 9 senatus consultum apud γ, *om. M* 10 Catius Fronto *M*: Fronto Catius γ (*cf.* ii 11. 3, 18) 15 Rufus *M*: rursus γ 16 priore *Ma*: priori γ perseuerarunt *Mθ*: perseuerare γ erant *Mθ*, *om.* γ 18 nos in ipsa γ: proelium (praelia *q*) quanta *Mθ*(*q*) 19 certaminis γ: certamini *Mθ*(*q*) 23 ea *Mθ*: ex γ

THURSDAY

(16)

sequor: alioqui satius est in urbe remanere. Oportet enim 2
omnia aut ad alienum arbitrium aut ad suum facere. Mei certe
stomachi haec natura est, ut nihil nisi totum et merum uelit.
Vale.

XV

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

Mirificae rei non interfuisti; ne ego quidem, sed me recens 1
fabula excepit. Passennus Paulus, splendidus eques Romanus
et in primis eruditus, scribit elegos. Gentilicium hoc illi:
est enim municeps Properti atque etiam inter maiores suos
Propertium numerat. Is cum recitaret, ita coepit dicere: 2
'Prisce, iubes . . .'. Ad hoc Iauolenus Priscus (aderat enim ut
Paulo amicissimus): 'Ego uero non iubeo.' Cogita qui risus
hominum, qui ioci. Est omnino Priscus dubiae sanitatis, 3
interest tamen officiis, adhibetur consiliis atque etiam ius
ciuile publice respondet: quo magis quod tunc fecit et
ridiculum et notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio ali- 4
quantum frigoris attulit. Tam sollicite recitaturis prouiden-
dum est, non solum ut sint ipsi sani uerum etiam ut sanos
adhibeant. Vale.

XVI

C. PLINIVS TACITO SVO S.

Petis ut tibi auunculi mei exitum scribam, quo uerius 1
tradere posteris possis. Gratias ago; nam uideo morti eius si
celebretur a te immortalem gloriam esse propositam. Quam- 2
uis enim pulcherrimarum clade terrarum, ut populi ut urbes
memorabili casu, quasi semper uicturus occiderit, quamuis

7 non *Mai*, *om.* γ 8 fabula excepit *Mai*, *om.* γ Passennus *Haupt*: Passen(n)ius *My* 9 gentilicium *Mθ*: centili cum γ 10 maiores *Mθ*: mares γ 17 et *Mθ*, *om.* γ

THVRSDAY

(17)

coram ut de pluribus uitiis ciuitatis. Nam tu quoque amore
communium soles emendari cupere quae iam corrigere
difficile est.
10 Nunc respiciamus domos nostras. Ecquid omnia in tua
recte? in mea noui nihil. Mihi autem et gratiora sunt bona
quod perseuerant, et leuiora incommoda quod adsueui. Vale.

III

C. PLINIVS VERO SVO S.

1 Gratias ago, quod agellum quem nutrici meae donaueram
colendum suscepisti. Erat, cum donarem, centum milium
nummum; postea decrescente reditu etiam pretium minuit,
2 quod nunc te curante reparabit. Tu modo memineris com-
mendari tibi a me non arbores et terram, quamquam haec
quoque, sed munusculum meum, quod esse quam fructuosis-
simum non illius magis interest quae accepit, quam mea qui
dedi. Vale.

IV

C. PLINIVS CALPVRNIAE SVAE S.

1 Numquam sum magis de occupationibus meis questus,
quae me non sunt passae aut proficiscentem te ualetudinis
causa in Campaniam prosequi aut profectam e uestigio sub-
2 sequi. Nunc enim praecipue simul esse cupiebam, ut oculis
meis crederem quid uiribus quid corpusculo adparares, ec-
quid denique secessus uoluptates regionisque abundantiam
3 inoffensa transmitteres. Equidem etiam fortem te non sine
cura desiderarem; est enim suspensum et anxium de eo quem
4 ardentissime diligas interdum nihil scire. Nunc uero me cum

4 domos *Ma*, *om.* γ ecquid *Mai*: et quid γ 6 quod (*alterum*) *Mθ*: sed γ 10 erat *Ma*: et erat γ 23 adparares *M*: adpareres *a*: acquireres γ ecquid *M*: et quid *θ*(*q*): et qui γ 24 uoluptates γ: uoluptatis *M*

absentiae tum infirmitatis tuae ratio incerta et uaria sollici-
tudine exterret. Vereor omnia, imaginor omnia, quaeque
natura metuentium est, ea maxime mihi quae maxime
abominor fingo. Quo impensius rogo, ut timori meo cottidie 5
singulis uel etiam binis epistulis consulas. Ero enim securior
dum lego, statimque timebo cum legero. Vale.

V

C. PLINIVS VRSO SVO S.

Scripseram tenuisse Varenum, ut sibi euocare testes liceret; 1
quod pluribus aequum, quibusdam iniquum et quidem
pertinaciter uisum, maxime Licinio Nepoti, qui sequenti
senatu, cum de rebus aliis referretur, de proximo senatus
consulto disseruit finitamque causam retractauit. Addidit 2
etiam petendum a consulibus ut referrent sub exemplo legis
ambitus de lege repetundarum, an placeret in futurum ad
eam legem adici, ut sicut accusatoribus inquirendi testibus-
que denuntiandi potestas ex ea lege esset, ita reis quoque
fieret. Fuerunt quibus haec eius oratio ut sera et intempe- 3
stiua et praepostera displiceret, quae omisso contra dicendi
tempore castigaret peractum, cui potuisset occurrere. Iuuen- 4
tius quidem Celsus praetor tamquam emendatorem senatus
et multis et uehementer increpuit. Respondit Nepos rursus-
que Celsus; neuter contumeliis temperauit. Nolo referre 5
quae dici ab ipsis moleste tuli. Quo magis quosdam e numero
nostro improbaui, qui modo ad Celsum modo ad Nepotem,
prout hic uel ille diceret, cupiditate audiendi cursitabant, et
nunc quasi stimularent et accenderent, nunc quasi recon-
ciliarent ac recomponerent, frequentius singulis, ambobus

2 imaginor omnia *M*, *om.* γ 3 metuentium γ: -tum *M* maxime (*alterum*) *Ma*, *om.* γ 15 ambitus γ: ambitum *M* 26 cursitabant *Mθ*: cursitantem γ 28 ac recomponerent *M*: componerentque γ

THURSDAY

VIII

C. PLINIVS ROMANO SVO S.

1 Vidistine aliquando Clitumnum fontem? Si nondum (et
puto nondum: alioqui narrasses mihi), uide; quem ego
2 (paenitet tarditatis) proxime uidi. Modicus collis adsurgit,
antiqua cupressu nemorosus et opacus. Hunc subter exit fons
et exprimitur pluribus uenis sed imparibus, eluctatusque
quem facit gurgitem lato gremio patescit, purus et uitreus, ut
3 numerare iactas stipes et relucentes calculos possis. Inde non
loci deuexitate, sed ipsa sui copia et quasi pondere impellitur,
fons adhuc et iam amplissimum flumen, atque etiam nauium
patiens; quas obuias quoque et contrario nisu in diuersa
tendentes transmittit et perfert, adeo ualidus ut illa qua pro-
perat ipse, quamquam per solum planum, remis non adiu-
uetur, idem aegerrime remis contisque superetur aduersus.
4 Iucundum utrumque per iocum ludumque fluitantibus, ut
flexerint cursum, laborem otio otium labore uariare. Ripae
fraxino multa, multa populo uestiuntur, quas perspicuus
amnis uelut mersas uiridi imagine adnumerat. Rigor aquae
5 certauerit niuibus, nec color cedit. Adiacet templum pri-
scum et religiosum. Stat Clitumnus ipse amictus ornatusque
praetexta; praesens numen atque etiam fatidicum indicant
sortes. Sparsa sunt circa sacella complura, totidemque di.
Sua cuique ueneratio suum nomen, quibusdam uero etiam
fontes. Nam praeter illum quasi parentem ceterorum sunt
minores capite discreti; sed flumini miscentur, quod ponte
6 transmittitur. Is terminus sacri profanique: in superiore parte

4 uide *a*, *om. Mθ* 6 cupressu *aθ*: -so *M* exit fons *Mθ*: fons exit *a* 7 eluctatusque (-que *om. θ*, *add. i*) quem *Mθ*: eluctatusque (*addito* qui *post* gurgitem) *a* 12 patiens] *hinc usque ad ep. 18. 11 hortos om. θ; silet igitur i, accedit I* 14 quamquam *M*: tanquam *aI* 18 multa *bis Ma*, *semel I* 19 uelut *aI*: ut *M* 25 fontes *aI*: fontis *M*

18

nauigare tantum, infra etiam natare concessum. Balineum
Hispellates, quibus illum locum diuus Augustus dono dedit,
publice praebent, praebent et hospitium. Nec desunt uillae
quae secutae fluminis amoenitatem margini insistunt. In 7
summa nihil erit, ex quo non capias uoluptatem. Nam stude-
bis quoque: leges multa multorum omnibus columnis omnibus
parietibus inscripta, quibus fons ille deusque celebratur. Plura
laudabis, non nulla ridebis; quamquam tu uero, quae tua
humanitas, nulla ridebis. Vale.

IX

C. PLINIVS VRSO SVO S.

Olim non librum in manus, non stilum sumpsi, olim nescio 1
quid sit otium quid quies, quid denique illud iners quidem,
iucundum tamen nihil agere nihil esse: adeo multa me negotia
amicorum nec secedere nec studere patiuntur. Nulla enim 2
studia tanti sunt, ut amicitiae officium deseratur, quod reli-
giosissime custodiendum studia ipsa praecipiunt. Vale.

X

C. PLINIVS FABATO PROSOCERO SVO S.

Quo magis cupis ex nobis pronepotes uidere, hoc tristior 1
audies neptem tuam abortum fecisse, dum se praegnantem
esse puellariter nescit, ac per hoc quaedam custodienda prae-
gnantibus omittit, facit omittenda. Quem errorem magnis
documentis expiauit, in summum periculum adducta. Igitur, 2
ut necesse est grauiter accipias senectutem tuam quasi paratis
posteris destitutam, sic debes agere dis gratias, quod ita tibi

1 tantum infra etiam *aI*, *om. M* 3 praebent et] praebent *M*: et *aI* 5 capias *M*: captes *aI* 6 leges *M*: et leges *aI* 14 nihil (*prius*) *M*: nil *aI* 15 secedere *MI*: sedere *a* 16 sunt *aI*, *om. M* 19 prosoc. (*sic*) *aI*, *om. M* 22 praegnantibus *MI*²: praegnationibus *aI*

THURSDAY (8.10 cont'd)

(19)

in praesentia pronepotes negauerunt, ut seruarent neptem,
illos reddituri, quorum nobis spem certiorem haec ipsa quam-
3 quam parum prospere explorata fecunditas facit. Isdem nunc
ego te quibus ipsum me hortor moneo confirmo. Neque enim
ardentius tu pronepotes quam ego liberos cupio, quibus
uideor a meo tuoque latere pronum ad honores iter et audita
latius nomina et non subitas imagines relicturus. Nascantur
modo et hunc nostrum dolorem gaudio mutent. Vale.

XI

C. PLINIVS HISPVLLAE SVAE S.

1 Cum adfectum tuum erga fratris filiam cogito etiam
materna indulgentia molliorem, intellego prius tibi quod est
posterius nuntiandum, ut praesumpta laetitia sollicitudini
locum non relinquat. Quamquam uereor ne post gratula-
tionem quoque in metum redeas, atque ita gaudeas periculo
2 liberatam, ut simul quod periclitata sit perhorrescas. Iam
hilaris, iam sibi iam mihi reddita incipit refici, transmissum-
que discrimen conualescendo metiri. Fuit alioqui in summo
discrimine, (impune dixisse liceat) fuit nulla sua culpa, aetatis
aliqua. Inde abortus et ignorati uteri triste experimentum.
3 Proinde etsi non contigit tibi desiderium fratris amissi aut
nepote eius aut nepte solari, memento tamen dilatum magis
istud quam negatum, cum salua sit ex qua sperari potest.
Simul excusa patri tuo casum, cui paratior apud feminas
uenia. Vale.

XII

C. PLINIVS MINICIANO SVO S.

1 Hunc solum diem excuso: recitaturus est Titinius Capito,
quem ego audire nescio magis debeam an cupiam. Vir est opti-

3 *an* fecit? 6 uideor *MI*²: uideo *aI* a *aI*, *om.* *M* 7 nomina *aI*: omnia *M* 16 iam *aI*, *om.* *M* 18 metiri *M*: remetiri *aI* alioqui in *aI*: alioquin *M* 22 aut nepte *aI*, *om.* *M* 25 uenia *M*: uenia est *aI* 28 Tittinius *aI*: Tinius *M*

mus et inter praecipua saeculi ornamenta numerandus. Colit
studia, studiosos amat fouet prouehit, multorum qui aliqua
componunt portus sinus gremium, omnium exemplum, ipsa-
rum denique litterarum iam senescentium reductor ac refor-
mator. Domum suam recitantibus praebet, auditoria non apud 2
se tantum benignitate mira frequentat; mihi certe, si modo
in urbe, defuit numquam. Porro tanto turpius gratiam non
referre, quanto honestior causa referendae. An si litibus 3
tererer, obstrictum esse me crederem obeunti uadimonia mea,
nunc, quia mihi omne negotium omnis in studiis cura, minus
obligor tanta sedulitate celebranti, in quo obligari ego, ne
dicam solo, certe maxime possum? Quod si illi nullam uicem 4
nulla quasi mutua officia deberem, sollicitarer tamen uel
ingenio hominis pulcherrimo et maximo et in summa seueri-
tate dulcissimo, uel honestate materiae. Scribit exitus inlu-
strium uirorum, in his quorundam mihi carissimorum. Videor 5
ergo fungi pio munere, quorumque exsequias celebrare non
licuit, horum quasi funebribus laudationibus seris quidem
sed tanto magis ueris interesse. Vale.

XIII

C. PLINIVS GENIALI SVO S.

Probo quod libellos meos cum patre legisti. Pertinet ad 1
profectum tuum a disertissimo uiro discere, quid laudandum
quid reprehendendum, simul ita institui, ut uerum dicere
adsuescas. Vides quem sequi, cuius debeas implere uestigia. 2
O te beatum, cui contigit unum atque idem optimum et

2 multorum *aI*: multorumque *M* 3 gremium *G. H. Schaefer*: praemium *MaI* 7 urbe *M*: urbe est *aI* 8 referendae *MI*: -da *a* 9 tererer *M*: terrerer *aI* obeunti *M*: obeunti ad *aI* 11 quo *aI*: qua *M* 12 solo *I*: soleo *Ma* 15 materiae *MI*²: -ria *aI* 16 his *M*: iis *aI* 18 funebribus *M*: funeribus *aI*

ipse pro se; explicabat uitam suam, testes et laudatores dabat
uel eum sub quo militauerat, uel eum cui quaestor fuerat, uel
utrumque si poterat; addebat quosdam ex suffragatoribus;
illi grauiter et paucis loquebantur. Plus hoc quam preces
6 proderat. Non numquam candidatus aut natales competitoris
aut annos aut etiam mores arguebat. Audiebat senatus
grauitate censoria. Ita saepius digni quam gratiosi praeuale-
7 bant. Quae nunc immodico fauore corrupta ad tacita suf-
fragia quasi ad remedium decucurrerunt; quod interim plane
8 remedium fuit (erat enim nouum et subitum), sed uereor
ne procedente tempore ex ipso remedio uitia nascantur. Est
enim periculum ne tacitis suffragiis impudentia inrepat. Nam
quoto cuique eadem honestatis cura secreto quae palam?
9 Multi famam, conscientiam pauci uerentur. Sed nimis cito
de futuris: interim beneficio tabellarum habebimus magi-
stratus, qui maxime fieri debuerunt. Nam ut in reciperatoriis
iudicîs, sic nos in his comitiis quasi repente adprehensi sinceri
iudices fuimus.

10 Haec tibi scripsi, primum ut aliquid noui scriberem, deinde
ut non numquam de re publica loquerer, cuius materiae
nobis quanto rarior quam ueteribus occasio, tanto minus
11 omittenda est. Et hercule quousque illa uulgaria? 'Quid agis?
ecquid commode uales?' Habeant nostrae quoque litterae
aliquid non humile nec sordidum, nec priuatis rebus inclusum.
12 Sunt quidem cuncta sub unius arbitrio, qui pro utilitate
communi solus omnium curas laboresque suscepit; quidam
tamen salubri temperamento ad nos quoque uelut rivi ex
illo benignissimo fonte decurrunt, quos et haurire ipsi et
absentibus amicis quasi ministrare epistulis possumus. Vale.

2 militauerat βγ: legatus α   cui αβ: sub quo γ   4 paucis αβ: parce γ
13 cura βγ: cum α   17 iudicis γ (?): -ciis αβ   19 scriberem βγ: -erim α   23 ecquid α: et quid γ: eho quid β   nostrae quoque αβ: quoque nostrae γ   27 ex αβ: ab γ

XXI

C. PLINIVS CORNELIO PRISCO SVO S.

Audio Valerium Martialem decessisse et moleste fero. Erat 1
homo ingeniosus acutus acer, et qui plurimum in scribendo et
salis haberet et fellis, nec candoris minus. Prosecutus eram 2
uiatico secedentem; dederam hoc amicitiae, dederam etiam
uersiculis quos de me composuit. Fuit moris antiqui, eos qui 3
uel singulorum laudes uel urbium scripserant, aut honoribus
aut pecunia ornare; nostris uero temporibus ut alia speciosa
et egregia, ita hoc in primis exoleuit. Nam postquam desîmus
facere laudanda, laudari quoque ineptum putamus. Quaeris, 4
qui sint uersiculi quibus gratiam rettuli? Remitterem te ad
ipsum uolumen, nisi quosdam tenerem; tu, si placuerint hi,
ceteros in libro requires. Adloquitur Musam, mandat ut 5
domum meam Esquilîs quaerat, adeat reuerenter:

Sed ne tempore non tuo disertam
pulses ebria ianuam, uideto.
Totos dat tetricae dies Mineruae,
dum centum studet auribus uirorum
hoc, quod saecula posterique possint
Arpinis quoque comparare chartis.
Seras tutior ibis ad lucernas:
haec hora est tua, cum furit Lyaeus,
cum regnat rosa, cum madent capilli.
Tunc me uel rigidi legant Catones.

2 Cornelio *F*, *om.* α*B*γ; Ad Cornelium Priscum *in indice Π (unde et B)*
7 fuit αβ: erat γ   antiqui αγ *et B nondum correctus*: antiquis *B²F*
10 desimus αγ: desiimus β   12 rettuli α: retuli β: retulerim γ
remitterem αβ: mitterem γ   15 Esquilis α: -liis β: etquillis *uel aliquid simile* γ   16 *Mart. x 19. 12*   17 uideto α(*V*)γ: uide *M*β
23 tua αγ: qua β   furit βγ: fuit α   24 cum *utroque loco* αβ: dum γ

(21)

THURSDAY
(3.21 cont'd)

6 Meritone eum qui haec de me scripsit et tunc dimisi amicissime et nunc ut amicissimum defunctum esse doleo? Dedit enim mihi quantum maximum potuit, daturus amplius si potuisset. Tametsi quid homini potest dari maius, quam gloria et laus et aeternitas? At non erunt aeterna quae scripsit: non erunt fortasse, ille tamen scripsit tamquam essent futura. Vale.

3 maximum $\alpha\beta$: -ime γ 5 aeternitas $\alpha\gamma$: aet. harum β at $\beta\gamma$: ad α

LIBER QVARTVS

I

C. PLINIVS <CALPVRNIO> FABATO PROSOCERO SVO S.

CVPIS post longum tempus neptem tuam meque una uidere. 1
Gratum est utrique nostrum quod cupis, mutuo mehercule.
Nam inuicem nos incredibili quodam desiderio uestri tene- 2
mur, quod non ultra differemus. Atque adeo iam sarcinulas
adligamus, festinaturi quantum itineris ratio permiserit.
Erit una sed breuis mora: deflectemus in Tuscos, non ut 3
agros remque familiarem oculis subiciamus (id enim postponi
potest), sed ut fungamur necessario officio. Oppidum est 4
praediis nostris uicinum (nomen Tiferni Tiberini), quod me
paene adhuc puerum patronum cooptauit, tanto maiore
studio quanto minore iudicio. Aduentus meos celebrat, pro-
fectionibus angitur, honoribus gaudet. In hoc ego, ut refer- 5
rem gratiam (nam uinci in amore turpissimum est), templum
pecunia mea exstruxi, cuius dedicationem, cum sit paratum,
differre longius inreligiosum est. Erimus ergo ibi dedicationis 6
die, quem epulo celebrare constitui. Subsistemus fortasse et
sequenti, sed tanto magis uiam ipsam corripiemus. Contingat 7
modo te filiamque tuam fortes inuenire! nam continget
hilares, si nos incolumes receperitis. Vale.

3 Fabato $\beta\gamma$: Fatabo α; Calpurnio *add. Barwick* (*coll.* v 11) prosocero $\alpha\beta$, *om.* (*ut uidetur*) γ 8 adligamus $\alpha\beta$: alligauimus γ 9 una $\alpha\beta$: enim γ 12 Tiferni (Tiferali γ) Tiberini $\alpha\gamma$: Tifernium Tiberinum β 14 celebrat $\alpha\beta$: -abat γ 18 ergo ibi $\alpha\beta$: ibi ergo γ 19 epulo $\alpha\gamma$: et ui β subsistemus $\alpha\beta$: substitimus γ 20 tanto $\alpha\beta$: to γ 21 tuam $\alpha\beta$: iam γ contingет hilares $\alpha\gamma$: hilares certum est β

(22) FRIDAY

quis uno te reuerentior huius operis, quis benignior aesti-
6 mator? Qua ratione ductus tibi potissimum indignationem
meam prodidi, quem habere socium maxime poteram. Vale.

XVIII

C. PLINIVS SABINO SVO S.

1 Rogas ut agam Firmanorum publicam causam; quod ego
quamquam plurimis occupationibus distentus adnitar. Cupio
enim et ornatissimam coloniam aduocationis officio, et te
2 gratissimo tibi munere obstringere. Nam cum familiaritatem
nostram, ut soles praedicare, ad praesidium ornamentumque
tibi sumpseris, nihil est quod negare debeam, praesertim pro
patria petenti. Quid enim precibus aut honestius piis aut
3 efficacius amantis? Proinde Firmanis tuis ac iam potius
nostris obliga fidem meam; quos labore et studio meo dignos
cum splendor ipsorum tum hoc maxime pollicetur, quod
credibile est optimos esse inter quos tu talis exstiteris. Vale.

XIX

C. PLINIVS NEPOTI SVO S.

1 Scis tu accessisse pretium agris, praecipue suburbanis?
Causa subitae caritatis res multis agitata sermonibus. Proxi-
mis comitiis honestissimas uoces senatus expressit: 'Candidati
ne conuiuentur, ne mittant munera, ne pecunias deponant.'
2 Ex quibus duo priora tam aperte quam immodice fiebant;
hoc tertium, quamquam occultaretur, pro comperto habe-
3 batur. Homullus deinde noster uigilanter usus hoc consensu

1 quis (*alterum*) *Laetus*: qui *γ* (*deest M*) aestimator *a*: aestimatur *Mθ*: at(t)estatur *γ* 12 piis *Mγ*: pii *Barth* 16 esse *Mθ*: sese *γ* extiteris *γ*: moreris *M* 21 honestissimas uoces *Ma*: -ima uoce *γ* 22 ne (*primum*) *Mθ*: nec *γ* 23 immodice *Mθ*: modice *γ* 25 uigi-lanter usus *Mθ*(*q*): usus uigilanter *a*: uigilat rursus *γ*

senatus sententiae loco postulauit, ut consules desiderium
uniuersorum notum principi facerent, peterentque sicut aliis
uitiis huic quoque prouidentia sua occurreret. Occurrit; nam 4
sumptus candidatorum, foedos illos et infames, ambitus lege
restrinxit; eosdem patrimonii tertiam partem conferre iussit
in ea quae solo continerentur, deforme arbitratus (et erat)
honorem petituros urbem Italiamque non pro patria sed pro
hospitio aut stabulo quasi peregrinantes habere. Concursant 5
ergo candidati; certatim quidquid uenale audiunt emptitant,
quoque sint plura uenalia efficiunt. Proinde si paenitet te 6
Italicorum praediorum, hoc uendendi tempus tam hercule
quam in prouinciis comparandi, dum idem candidati illic
uendunt ut hic emant. Vale.

XX

C. PLINIVS TACITO SVO S.

Ais te adductum litteris quas exigenti tibi de morte 1
auunculi mei scripsi, cupere cognoscere, quos ego Miseni
relictus (id enim ingressus abruperam) non solum metus
uerum etiam casus pertulerim. 'Quamquam animus meminisse
horret, . . . incipiam.'
Profecto auunculo ipse reliquum tempus studiis (ideo enim 2
remanseram) impendi; mox balineum cena somnus inquietus
et breuis. Praecesserat per multos dies tremor terrae, minus 3
formidolosus quia Campaniae solitus; illa uero nocte ita
inualuit, ut non moueri omnia sed uerti crederentur. Inrupit 4

3 uitiis *γ*: ut eis *M* occurreret *γ*: -ere *M* nam *Mθ*, *om. γ* 6 et 4 foedos *Mθ*: frigidos *γ* ambitus lege *Mθ*: habitus leges *γ* 8 peregrinantes *M*: -antis *γ* 13 ut hic emant *Mγ*: ut *θ* 18 relictus *Mθ*: lictus (littus) *γ* 19 *Verg. Aen.* ii 12 *Mθ*, *om. γ* 21 enim *Mθ*, *om. γ* 24 solitus ille (illa *θ*) uero nocte ita inualuit ut *γθ*: non solum castella uerum etiam oppida *M* 25 crederentur *γθ*: credebantur *M* irrupit *γ*: inuasit in *M*

FRIDAY (6-20 cont'd)

23

cubiculum meum mater; surgebam inuicem, si quiesceret
excitaturus. Resedimus in area domus, quae mare a tectis
5 modico spatio diuidebat. Dubito, constantiam uocare an
imprudentiam debeam (agebam enim duodeuicensimum
annum): posco librum Titi Liui, et quasi per otium lego
atque etiam ut coeperam excerpo. Ecce amicus auunculi qui
nuper ad eum ex Hispania uenerat, ut me et matrem sedentes,
me uero etiam legentem uidet, illius patientiam securitatem
meam corripit. Nihilo segnius ego intentus in librum.
6 Iam hora diei prima, et adhuc dubius et quasi languidus
dies. Iam quassatis circumiacentibus tectis, quamquam in
aperto loco, angusto tamen, magnus et certus ruinae metus.
7 Tum demum excedere oppido uisum; sequitur uulgus attoni-
tum, quodque in pauore simile prudentiae, alienum consilium
suo praefert, ingentique agmine abeuntes premit et impellit.
8 Egressi tecta consistimus. Multa ibi miranda, multas formi-
dines patimur. Nam uehicula quae produci iusseramus,
quamquam in planissimo campo, in contrarias partes age-
bantur, ac ne lapidibus quidem fulta in eodem uestigio
9 quiescebant. Praeterea mare in se resorberi et tremore terrae
quasi repelli uidebamus. Certe processerat litus, multaque
animalia maris siccis harenis detinebat. Ab altero latere nubes
atra et horrenda, ignei spiritus tortis uibratisque discursibus
rupta, in longas flammarum figuras dehiscebat; fulguribus
10 illae et similes et maiores erant. Tum uero idem ille ex Hi-
spania amicus acrius et instantius 'Si frater' inquit 'tuus, tuus
auunculus uiuit, uult esse uos saluos; si periit, superstites
uoluit. Proinde quid cessatis euadere?' Respondimus non

2 resedimus *γ*: residemus *M* 3 uocare *Mθ*: rogare *γ* 5 Liui *M*: Liuii *γ* 11 quassatis *γ*: quassata omnia *M* 12 metus *Mθ*: motus *γ* 14 quodque *Mθ*: quoque *γ* 16 multas formidines *γ*: multa formidine *M* 21 repelli *γ*: reuelli *M* processerat *Mθ*: precesserat *γ* 23 tortis *M*: portis *γ* (*unde* porrectis *θ*) 24 fulguribus *M*: fulgoribus *γ*

commissuros nos ut de salute illius incerti nostrae consulere-
mus. Non moratus ultra proripit se effusoque cursu periculo 11
aufertur. Nec multo post illa nubes descendere in terras,
operire maria; cinxerat Capreas et absconderat, Miseni quod
procurrit abstulerat. Tum mater orare hortari iubere, quo- 12
quo modo fugerem; posse enim iuuenem, se et annis et cor-
pore grauem bene morituram, si mihi causa mortis non
fuisset. Ego contra saluum me nisi una non futurum; dein
manum eius amplexus addere gradum cogo. Paret aegre
incusatque se, quod me moretur.
Iam cinis, adhuc tamen rarus. Respicio: densa caligo tergis 13
imminebat, quae nos torrentis modo infusa terrae sequebatur.
'Deflectamus' inquam 'dum uidemus, ne in uia strati comi-
tantium turba in tenebris obteramur.' Vix consideramus, et 14
nox non qualis inlunis aut nubila, sed qualis in locis clausis
lumine exstincto. Audires ululatus feminarum, infantum
quiritatus, clamores uirorum; alii parentes alii liberos alii
coniuges uocibus requirebant, uocibus noscitabant; hi suum
casum, illi suorum miserabantur; erant qui metu mortis
mortem precarentur; multi ad deos manus tollere, plures 15
nusquam iam deos ullos aeternamque illam et nouissimam
noctem mundo interpretabantur. Nec defuerunt qui fictis
mentitisque terroribus uera pericula augerent. Aderant qui
Miseni illud ruisse illud ardere falso sed credentibus nun-
tiabant. Paulum reluxit, quod non dies nobis, sed aduentantis 16
ignis indicium uidebatur. Et ignis quidem longius substitit;
tenebrae rursus cinis rursus, multus et grauis. Hunc identidem
adsurgentes excutiebamus; operti alioqui atque etiam oblisi
pondere essemus. Possem gloriari non gemitum mihi, non 17

1 illius *Mγ*: eius *a* 8 dein *M*: deinde *γ* 11 tamen rarus *γ*: rarus tamen *M* 14 obteramur *γ*: operiamur *M* consideramus *M*: consederamus *γ* 16 infantum *M*: infantium *γ* 27 cinis rursus multus et *Mθ*: tumultus *γ* 28 alioqui atque (adque *M*) etiam *Mai*: alio quia deciam (*ut uidetur*) *γ*

FRIDAY (6.20 cont'd)

(24)

uocem parum fortem in tantis periculis excidisse, nisi me cum omnibus, omnia mecum perire misero, magno tamen mortalitatis solacio credidissem.
18 Tandem illa caligo tenuata quasi in fumum nebulamue discessit; mox dies uerus; sol etiam effulsit, luridus tamen qualis esse cum deficit solet. Occursabant trepidantibus adhuc oculis
19 mutata omnia altoque cinere tamquam niue obducta. Regressi Misenum curatis utcumque corporibus suspensam dubiamque noctem spe ac metu exegimus. Metus praeualebat; nam et tremor terrae perseuerabat, et plerique lymphati terrificis uaticinationibus et sua et aliena mala ludificabantur.
20 Nobis tamen ne tunc quidem, quamquam et expertis periculum et exspectantibus, abeundi consilium, donec de auunculo nuntius.

Haec nequaquam historia digna non scripturus leges et tibi scilicet qui requisisti imputabis, si digna ne epistula quidem uidebuntur. Vale.

XXI

C. PLINIVS CANINIO SVO S.

1 Sum ex iis qui mirer antiquos, non tamen (ut quidam) temporum nostrorum ingenia despicio. Neque enim quasi
2 lassa et effeta natura nihil iam laudabile parit. Atque adeo nuper audiui Vergilium Romanum paucis legentem comoediam ad exemplar ueteris comoediae scriptam, tam bene ut
3 esse quandoque possit exemplar. Nescio an noris hominem, quamquam nosse debes; est enim probitate morum, ingenii

4 discessit *Mγ*: decessit *a* 5 uerus *M*: uere *ai*, *om.* *γ* 6 occursabant *γ*: -abat *M*: occurrebant *a* 9 exegimus *M*: exigimus *γ* 12 et *Ma*, *om.* *γ* 13 expectantibus abeundi *Mθ*: ea spectantibus adeundi *γ* 15 non *Mθ*: nos *γ* 20 iis *a*: eis *γ*: his *M* 21 quasi *Mθ*, *om.* *γ* 22 iam *Mθ(q)*: tam *γ* adeo *γ*: ideo *M* 23 audiui *cod. Paris. lat. 8620*: audii *θ*: audi *Mγ* 24 ad . . . comoediae *γ*, *om.* *M* 25 an noris *Mθ*: minoris *γ*

elegantia, operum uarietate monstrabilis. Scripsit mimiambos 4
tenuiter argute uenuste, atque in hoc genere eloquentissime; nullum est enim genus quod absolutum non possit eloquentissimum dici. Scripsit comoedias Menandrum aliosque aetatis eiusdem aemulatus; licet has inter Plautinas Terentianasque numeres. Nunc primum se in uetere co- 5
moedia, sed non tamquam inciperet ostendit. Non illi uis, non granditas, non subtilitas, non amaritudo, non dulcedo, non lepos defuit: ornauit uirtutes, insectatus est uitia; fictis nominibus decenter, ueris usus est apte. Circa me tantum 6
benignitate nimia modum excessit, nisi quod tamen poetis mentiri licet. In summa extorquebo ei librum legendumque, 7
immo ediscendum mittam tibi; neque enim dubito futurum, ut non deponas si semel sumpseris. Vale.

XXII

C. PLINIVS TIRONI SVO S.

Magna res acta est omnium qui sunt prouinciis praefuturi, 1
magna omnium qui se simpliciter credunt amicis. Lustricius 2
Bruttianus cum Montanium Atticinum comitem suum in multis flagitiis deprehendisset, Caesari scripsit. Atticinus flagitiis addidit, ut quem deceperat accusaret. Recepta cognitio est; fui in consilio. Egit uterque pro se, egit autem carptim et κατὰ κεφάλαιον, quo genere ueritas statim ostenditur. Protulit Bruttianus testamentum suum, quod Atticini 3
manu scriptum esse dicebat; hoc enim et arcana familiaritas

1 mimiambos *γ*: mimos .i. ambo *M* 6 uetere *Ma*: ueteri *γ* 7 illi uis *Mθ(q)*: illius *γ* 8 granditas non subt. non *γ*, *om.* *M* 10 me *Mθ*: meum *γ* 11 nimia *Mθ*: nimium *γ* 13 neque *γ*: nec *M* 18 Lustricius *M*: Lustricus *γ* 20 deprehendisset *γ*: deprendisset *M* Caesari *Mθ*: Caesar *γ* 21 addidit *Ma*: additis *γ* 23 ΚΑΤΆ ΚΕΦΆΛΑΙΟΝ *i*: -ΕΟΝ *a* (ΚΕΦΑΛΕΑ *iam Catanaeus*): ΚΑΤΆ ΚΕϹΉΛΑΙΟΝ *γ*, *om.* *M* 24 Atticini *γ*: Attici *M*